

Sveučilište u Zagrebu

Filozofski fakultet

Odsjek za psihologiju

**POVEZANOST MRAČNE TRIJADE LIČNOSTI I VELIKIH PET DIMENZIJA
LIČNOSTI S NASILNIM PONAŠANJEM U VEZAMA MLADIH**

Diplomski rad

Patricija Kunc

Mentorica: *Dr. sc. Lidija Arambašić, red. prof.*

Zagreb, 2015.

SADRŽAJ

UVOD	4
<i>Nasilje u vezama</i>	4
<i>Uzročnici nasilja u vezama</i>	5
<i>Mračna trijada ličnosti</i>	6
<i>Petofaktorski model ličnosti</i>	8
<i>Povezanost mračne trijade i petofaktorskog modela ličnosti</i>	10
<i>Razlike među spolovima na mračnoj trijadi te na petofaktorskom modelu ličnosti</i>	11
CILJ ISTRAŽIVANJA, ISTRAŽIVAČKI PROBLEMI I HIPOTEZE	12
METODOLOGIJA ISTRAŽIVANJA	13
<i>Sudionici</i>	13
<i>Postupak</i>	13
<i>Instrumentarij</i>	15
OBRADA REZULTATA	17
<i>Prvi istraživački problem</i>	17
<i>Drugi istraživački problem</i>	19
RASPRAVA	24
<i>Metodološki nedostaci istraživanja</i>	29
ZAKLJUČAK	30
LITERATURA	31
PRILOZI	37
<i>Prilog 1. Detaljna obilježja ispitanog uzorka</i>	37
<i>Prilog 2. Grafički prikazi distribucija rezultata na ljestvicama makijavelizma, narcizma, psihopatije, neuroticizma, ekstraverzije, otvorenosti, ugodnosti i savjesnosti, za mladiće i djevojke</i>	38
<i>Prilog 3. Grafički prikazi distribucija rezultata na ljestvicama počinjenja nasilja u vezama mladih i prepoznavanja nasilja u vezama mladih, za mladiće i djevojke</i>	46

Povezanost mračne trijade ličnosti i velikih pet dimenzija ličnosti s nasilnim ponašanjem u vezama mladih

Sažetak

Mračna trijada ličnosti sastoji se od tri empirijski preklapajuće komponente; makijavelizma, narcizma i psihopatije. One se odlikuju u socijalno zlonamjernom karakteru i ponašajnim sklonostima ka samoreklamiranju, emocionalnoj hladnoći, dvoličnosti i agresivnosti. Petofaktorski model ličnosti Coste i McCrea, nastao 1987. godine, sastoji se od pet temeljnih dimenzija ličnosti; ekstraverzije, savjesnosti, ugodnosti, neuroticizma i otvorenosti prema iskustvu. Cilj ovog istraživanja bio je ispitati povezanost dimenzija mračne trijade ličnosti i velikih pet dimenzija ličnosti s frekvencijom počinjenja nasilnog ponašanja u vezama mladih, te provjeriti postoje li specifičnosti u izraženosti i obrascima poveznosti ispitivanih varijabli kod djevojaka i kod mladića. Korištenjem *online* ankete u istraživanju je sudjelovalo ukupno 1160 sudionika iz populacije mladih, 853 djevojke i 307 mladića. Rezultati su pokazali da mladići postižu u prosjeku značajno viši rezultat na skalama makijavelizma, narcizma i psihopatije od djevojaka, dok djevojke imaju u prosjeku značajno viši rezultat na skalama ugodnosti, savjesnosti, neuroticizma i otvorenosti prema iskustvu od mladića. Ugodnost, savjesnost, neuroticizam i psihopatija značajni su prediktori u predviđanju nasilnog ponašanja u vezama mladih i za djevojke i za mladiće. Narcizam se pokazao prediktivnim samo na uzorku djevojaka dok makijavelizam nije značajan prediktor u predviđanju nasilnog ponašanja u vezama mladih.

Ključne riječi: mračna trijada ličnosti, petofaktorski model ličnosti, nasilje u vezama mladih

The Dark Triad of Personality, Big Five Personality Model and violent behavior in intimate relationships of young people

Abstract

The Dark Triad of Personality contains three empirically overlapping components, machiavellianism, narcissism and psychopathy. They entail in a socially malevolent character with behavior tendencies toward self-promotion, emotional coldness, duplicity, and aggressiveness. The Big Five Model of Personality was originated from Costa and McCrae's, (1987) theory of personality and it contains five basic dimensions of personality; extraversion, conscientiousness, agreeableness, neuroticism and openness to experience. The goal of this research has been to examine the connection between the components of the Dark Triad of Personality and the Big Five Personality dimensions with the probability of engaging in violent behavior in intimate relationships of young people; and to examine whether there are specific forms of connection and expressiveness of these variables for young men and women. Using an *online* survey 1160 people, 853 young women and 307 young men, from the population participated in the research. The results have shown that men on average have higher results on machiavellianism, narcissism and psychopathy than women, but women have on average higher results on conscientiousness, agreeableness, neuroticism and openness to experience than men. Conscientiousness, agreeableness, neuroticism and psychopathy were significant predictors of violent behavior in romantic relationships of young people for both men and women. Narcissism was predictive for violent behavior only in female sample. Machiavellianism had no significant connection with violent behavior for men or women.

Key words: The Dark Triad of Personality, The Big Five Model of Personality, violent behavior in intimate relationships

UVOD

U posljednjim desetljećima nasilje u vezama mladih postaje prepoznato kao važan društveni i zdravstveni problem. Ono se kreće u rasponu od verbalnog i psihičkog nasilja pa sve do ozbiljnijeg tjelesnog i seksualnog nasilja (Ajduković i Ručević, 2009). Iako mladi mogu doživjeti sve vrste nasilja u vezama, obično se radi o psihičkom nasilju, rjeđe o tjelesnom, a vrlo rijetko o seksualnom nasilju. Rezultati triju velikih istraživanja provedenih u SAD-u i Kanadi pokazuju da nasilje u vezama nije rijetka pojava, točnije da je između 22,5% i 39,1% mladića te između 37,8% i 43,6% djevojaka počinilo neki oblik nasilja u vezi (Markus, 2007. prema Ajduković, Löw i Sušac, 2011). Pretpostavke da su djevojke manje sklone počinjavanju nasilja u ljubavnim vezama nisu se pokazale točnima. Rezultati metaanalize koju je proveo Archer, 2000. godine, ukazuju na to da djevojke u jednakoj ili čak nešto većoj mjeri počinjavaju tjelesno i psihičko nasilje u vezi u odnosu na mladiće, iznimka je samo kad se radi o seksualnom nasilju. Pregled istraživanja u posljednjih petnaestak godina pokazao je da je u životnoj perspektivi doživljavanje seksualnog i psihičkog nasilja u partnerskim vezama upravo najčešće u srednjoj adolescenciji te u ranim dvadesetim godinama (Ajduković i Ručević, 2009). Učestalost nasilja u vezama mladih povećava se s duljinom trajanja veze, a obrasci ponašanja koji se uspostave u ranijim odnosima često se prenose i na kasnije veze. Budući da je iskustvo nasilja u vezi povezano sa zadovoljstvom vezom te s mentalnim zdravljem mladića i djevojaka, važno je posvetiti pažnju ovome pitanju.

Nasilje u vezama

Psihičko zlostavljanje često se provodi s ciljem zadobivanja moći i kontrole, a obuhvaća prijetnje, zabrane, praćenje i kontrolu kretanja, sprečavanje razgovora s drugima, izlazaka s prijateljima i prijateljicama, posesivno i ljubomorno ponašanje, uvredljive komentare i uništavanje stvari (Cesar, Bijelić, Hodžić i Kobaš, 2006). Psihičko nasilje još je poznato pod nazivom emocionalno ili nevidljivo nasilje (Romero, Manso, Alonso i Sanchez, 2013), jer njegove posljedice nisu izravno vidljive te utječu na emocionalni život pojedinca. Udio psihičkog nasilja u vezama srednjoškolaca i studenata je najveći, u odnosu na druge oblike nasilnog ponašanja, te se procjenjuje da je više od 90% mladih u vezi barem jednom doživjelo

neki oblik psihičkog nasilja (Ajduković i Ručević, 2009). *Tjelesno zlostavljanje* odnosi se na postupke koji uzrokuju tjelesnu bol i ozljedu, različita ponašanja poput pljuskanja, grubog udaranja, udaranja rukama, nogama i predmetima, bacanja predmeta na partnera, čupanja kose i ugriza. Oko 12 % mladih koji su u romantičnim vezama ima iskustva s tjelesnim nasiljem u vezi (Ajduković i Ručević, 2009), a prema nekim autorima je i do 88% djevojaka kroz razdoblje srednjoškolske i fakultetske dobi doživjelo neki oblik tjelesnog nasilja od strane partnera (Smith, White i Holland, 2003). *Seksualno zlostavljanje* podrazumijeva neželjena i neugodna ponašanja seksualne prirode, ali i neprimjerene geste, riječi i komentare. Ono je najmanje zastupljeno, a procjenjuje se da se udio seksualnog zlostavljanja u vezama kreće između 2.7 i 14.8 % (Ajduković i Ručević, 2009).

Uzročnici nasilja u vezama

Postoje mnogi uzročnici nasilnog ponašanja u vezama mladih: stavovi partnera prema nasilju u ljubavnim vezama, seksualno i tjelesno zlostavljanje u djetinjstvu, konzumacija alkohola i droga, oblik privrženosti partneru, viktimizacija u vezi te uvjeti u kojima osoba živi (Hudek-Knežević, Kardum i Gračanin, 2010). Posebnu skupinu čine osobine ličnosti počinitelja nasilja. Bitno je uočiti da postoje određene stabilne dispozicije ličnosti koje dugoročno određuju način doživljavanja i ponašanja određene osobe u raznim situacijama (Larsen i Buss, 2008). Shodno tome, mogu se definirati određene crte ličnosti koje predviđaju sklonost nasilnom ponašanju u svakodnevnom životu, kao i nasilnom ponašanju u partnerskim odnosima. Vodeća tipologija razlikuje tri tipa počinitelja nasilja u obitelji; pasivno-agresivni počinitelji nasilja, počinitelji s graničnom organizacijom ličnosti i počinitelji s antisocijalnim crtama ličnosti (Holtzworth-Munroe i Stuart, 1994). Većina prijašnjih istraživanja usmjeravala se na poremećaje ličnosti i psihopatologiju izvršitelja, a manje na varijacije u osobinama ličnosti koje se ispituju u normalnoj populaciji (Hellmuth i McNulty, 2008. prema Hudek-Knežević, Kardum i Gračanin, 2010). Upravo te varijacije u osobinama ličnosti predmet su mnogobrojnih novih istraživanja koja se bave ovom tematikom. S obzirom da se određeni obrasci nasilnog ponašanja u vezama uspostavljaju već tijekom adolescencije i rane odrasle dobi, može se ispitati povezanost nekih crta ličnosti s takvim obrascem ponašanja.

Mračna trijada ličnosti

Jedan konstrukt u psihologiji ličnosti, koji je u novije vrijeme zaokupio pažnju istraživača, naziva se mračnom trijadom ličnosti. Mračna trijada ličnosti je koncept proizašao iz rada Paulhusa i Williamsa (2002), koji se sastoji od tri empirijski preklapajuće komponente; makijavelizma, narcizma i psihopatije. One se odlikuju u socijalno zlonamjernom karakteru i ponašajnim sklonostima ka samoreklamiranju, emocionalnoj hladnoći, dvoličnosti i agresivnosti (Kraljević, 2014). Mračne crte ličnosti su u istraživanjima generalno procjenjivane socijalno nepoželjnima, korisnima za pojedinca, ali štetnima za druge ljude (Rauthmann i Kolar, 2012).

Osobe s izraženom crtom *makijavelizma* odlikuju se hladnim, pragmatičnim i nemoralnim mišljenjem, strateškim i dugoročnim planiranjem, motiviranošću ka moći i novcu te obmanjivanju i iskorištavanju drugih ljudi (Christie i Geis, 1970. prema Rauthman i Kolar, 2012). Vjeruju u interpersonalnu manipulaciju kao ključ životnog uspjeha, imaju izraženo upravljanje dojmovima te su slabo prosocijalno orijentirane. Često su opisivani kao iznimno egoistični, oštri i hiperkritični, ali hvaljeni vođe (Romero i sur., 2013). U kontekstu međuljudskih odnosa, makijavelizam je povezan s problemima s intimnošću, socijabilnošću te potrebom za ostvarivanjem kontrole u odnosima s drugim ljudima (Stead, Fekken, Kay i McDermott, 2012). Središnji karakterni elementi *psihopatije* uključuju visoku impulzivnost i traženje uzbuđenja kao i nisku empatiju i anksioznost (Lee i Ashton, 2005). Takve osobe su često uključene u delinkventna ponašanja i pokazuju tendenciju ka agresivnim filmovima, nasilnim sportovima i videoigrama, te internetskoj pornografiji i hakiranju (Williams i sur., 2001. prema Kraljević, 2014). Pojedinci koji imaju psihopatske crte ličnosti su, također, skloniji počinjavanju tjelesnog nasilja te nasilja u romantičnim vezama (Coyne, Nelson, Graham-Kevan, Keister i Grant, 2010). Konstrukt *narcizma*, kao crte ličnosti, prvi puta je proizašao 1979., iz Raskinovog i Hallovog pokušaja da opišu subkliničku verziju poremećaja ličnosti kakav je definiran prema DSM-u. Facete koje su zadržane iz kliničkog poremećaja su grandioznost, privilegiranost, dominantnost i nadmoć nad drugima (Paulhus i Williams, 2002). Lee i Ashton (2005) opisuju narcizam kao varijablu ličnosti koju karakterizira želja za dominacijom, egzibicionizam, iskorištavanje drugih ljudi te osjećaji superiornosti i nadmoći. Stoga nije začuđujuće da je i narcizam, dugoročno gledajući, negativno povezan s kvalitetom međuljudskih odnosa (Khodabakhsh i Besharat, 2011).

Muškarci i žene koji postižu visok rezultat na skalama psihopatije i makijavelizma imaju ograničenu sposobnost samokontrole, probleme s koncentracijom te ne razmatraju dovoljno buduće posljedice svog ponašanja (Jonason i Tost, 2010). Na smanjeno zadovoljstvo životom te na lošiju kvalitetu intimnih veza takvih osoba znatno utječe visoka potreba za dominacijom, niska ugodnost i smanjena potreba za povezanošću s drugima (Locke i Christensen, 2007 prema Ali i Chamorro-Premužić, 2010). To ostavlja negativne posljedice na kvalitetu romantičnih veza za koje je ključna visoka stopa intimnosti, strasti i predanosti (Sternberg, 1998). Iako takvi pojedinci imaju površan šarm i često se čine privlačnima potencijalnim partnerima (LeBreton, Baysinger, Abbey i Jaques-Tiura, 2013), oni posjeduju nižu emocionalnu inteligenciju i empatiju, a ona je ključna za reguliranje razine stresa, dobro psihološko funkcioniranje te kvalitetno funkcioniranje socijalnih odnosa (Ali, Amorim i Chamorro-Premužić, 2009). Narcizam je najmanje averzivan od komponenata mračne trijade, no također se negativno povezuje s empatijom i kvalitetom interpersonalnih odnosa (Khodabakhsh i Besharat, 2011). Iako se autoritarnost i samodostatnost mogu opisati kao socijalno poželjne komponente narcizma, osjećaj privilegiranosti te iskorištavanje drugih ljudi trajno narušavaju kvalitetu socijalnih odnosa, ponekad uzrokujući konflikte u njima (Ongen, 2010). Visoko i nestabilno samopoštovanje često izaziva agresivne reakcije kod narcisoidnih osoba kad se suoče s uvredom ili kritikom koja predstavlja prijetnju nestabilnoj slici koju imaju o sebi (Bushman i Baumeister, 1998). Za razliku od njih, pojedinci s psihopatskim crtama ličnosti češće reagiraju nasiljem na upućenu tjelesnu prijetnju (Coyne i sur., 2010).

U nizu istraživanja pokazalo se da se sudionici koji postižu više rezultate na mračnoj trijadi ličnosti žele osvetiti onima koji su ih povrijedili ili uvrijedili (Nathanson, Paulhus i Williams, 2004), da uznemiravaju i uhode svoje partnere (Lau i Paulhus, 2008. prema Romero i sur., 2013), provode u djelo svoje devijantne seksualne fantazije (Williams, Spidel i Paulhus, 2005; Williams, Cooper, Howell, Yuille, i Paulhus, 2009) te su skloni započinjanju i održavanju veza koje su štetne, neproduktivne i ponekad opasne (Jonason, Valentine, Li i Harbeson, 2011). Dimenzije ličnosti mračne trijade su, osim navedenoga, povezane sa specifičnim strategijama zadržavanja partnera koje uključuju poticanje ljubomore kod partnera, emocionalnu manipulaciju te verbalne signale posjedovanja partnera (Holden, Zeigler-Hill, Pham i Shackelford, 2014).

Petofaktorski model ličnosti

Model koji je najčešće korišten za opisivanje crta ličnosti, te je općenito najprihvaćeniji u psihologiji ličnosti, je petofaktorski model ličnosti Coste i McCrea iz 1987. godine. On se sastoji od pet temeljnih dimenzija ličnosti: ekstraverzije, savjesnosti, ugodnosti, neuroticizma i otvorenosti prema iskustvu. Temeljne crte su nekognitivne, vremenski stabilne i, u odnosu na karakteristike uzorka, stabilni konstrukti koji mogu objasniti najveći dio varijance individualnih razlika (Knežević i sur., 2004. prema Šaula-Marojević, 2012). Na temelju navedenih dimenzija može se predvidjeti i opisati spektar različitih ponašanja pojedinca. Također, logično je pretpostaviti da bi se na temelju navedenih pet osobina ličnosti, mogla predvidjeti i sklonost nasilnom ponašanju u romantičnim vezama mladih.

Neuroticizam, kao crta ličnosti, ukazuje na emocionalnu nestabilnost, neprilagođenost te osjetljivost osobe pred zahtjevima realnosti. Osobe koje imaju izražen neuroticizam imaju slabe kapacitete za prevladavanje stresa i odlaganje neposrednih impulsa, sklone su anksioznosti, hostilnosti, depresivnosti, impulzivnosti i ranjivosti (Šaula-Marojević, 2012). Neurotične osobe sklonije su bijesnim reakcijama na provokaciju (Pease i Lewis, 2015), iracionalnim mislima u stresnim situacijama, razdražljivosti te snažnim emocionalnim doživljajima (Bettencourt, Benjamin i Valentine, 2006). Vrlo neurotični pojedinci često su anksiozni, promjenljivog raspoloženja te nesigurni u ljubavnim vezama (Holland i Roisman, 2008). *Ugodnost* je dimenzija interpersonalnih odnosa koja se odnosi na preferencije osobe u tim odnosima. Osobe nisko na toj dimenziji sklone su antagonizmu, cinizmu, sumnjičavosti u pogledu namjera drugih ljudi, kompetitivne su te ponekad agresivne kako bi ostvarile svoje ciljeve (Šaula-Marojević, 2012). Dok su osobe visoko na dimenziji ugodnosti altruistične, imaju povjerenja u druge ljude, popustljive i blage naravi, one nisko na navedenoj dimenziji mogu ponekad biti nasilne, imajući potrebu proturiječiti, napasti ili kazniti druge ljude za njihovo ponašanje. Za razliku od neurotičnih pojedinaca, čije se nasilje manifestira u obliku čestih i snažnih ispada bijesa, ove osobe češće upotrebljavaju cinizam, bezobzirnost te nedostatak suradnje (Bettencourt, Benjamin i Valentine, 2006). *Savjesnost* je dimenzija ličnosti koja se odnosi na sposobnost samokontrole i samousmjeravanja. Odražava stupanj organiziranosti, ustrajnosti, kontrole i motiviranosti ka cilju usmjerenom ponašanju. Osobe nisko na ovoj dimenziji često imaju problem sa samodisciplinom, zanemarivanjem dužnosti, nepromišljenošću i manjkom samokontrole u ponašanju (Šaula-Marojević, 2012). U mnogim

istraživanjima nađene su negativne povezanosti između savjesnosti i ljutnje te pozitivna povezanost savjesnosti i sposobnosti kontrole bijesa (Pease i Lewis, 2015), što upućuje na lošiju kontrolu bijesa nesavjesnih osoba u stresnim situacijama. Hudek-Knežević, Kardum i Gračanin, (2010) navode kako su manje savjesni muškarci skloniji nasilju u ljubavnim vezama, od savjesnijih muškaraca, zbog slabije samodiscipline. *Ekstraverzija* je dimenzija ličnosti koja se odnosi na druželjubivost i dinamičnost u ponašanju, asertivnost, toplinu i potragu za uzbuđenjem. Odražava količinu i intenzitet socijalnih odnosa pojedinca, interakcije s drugim ljudima, potrebe za stimulacijom i kapacitet doživljavanja zadovoljstva, ali ne određuje kvalitetu odnosa s bliskim osobama. Osobe na suprotnom kraju dimenzije su rezerviranije, mirnije, zatvorenije, nezavisnije i umjerenije u ponašanju (Šaula-Marojević, 2012). *Otvorenost prema iskustvu* je osobina ličnosti koja uključuje intelektualnu radoznalost, preferenciju različitosti, potrebu za promjenom i nezavisnost mišljenja. Osobe koje su otvorene prema iskustvu su maštovite, otvorene prema unutarnjim doživljajima, sklone eksperimentiranju i nekonvencionalnim vrijednostima (Šaula-Marojević, 2012). S druge strane, osobe koje imaju manje izraženu ovu osobinu ličnosti su konvencionalnijeg izgleda i ponašanja, preferiraju poznato u odnosu na novo, manje su radoznale te umjerenijih emocionalnih odgovora.

Prijašnja istraživanja ne omogućuju jasne pretpostavke o povezanosti ekstraverzije i otvorenosti prema iskustvu s nasiljem u ljubavnim vezama. Egan i Lewis (2011) nalaze da je nasilje definirano narcizmom bilo povezano s niskom ugodnošću, višom ekstraverzijom te muškim spolom, a Hudek-Knežević, Kardum i Gračanin (2010) u svom istraživanju dobivaju povezanost ekstraverzije i nasilnog ponašanja u ljubavnim vezama, samo na uzorku žena. Za razliku od ekstraverzije i otvorenosti, ugodnost, savjesnost i neuroticizam ukazuju na povezanost s nasilnim ponašanjem u mnogim istraživanjima. Niska ugodnost pojedinca snažnije predviđa nasilje od makijavelizma i psihopatije, objašnjavajući većinu varijance rezultata na ljestvici agresivnog ponašanja (Pailing, Boon i Egan, 2014) te se nalazi u podlozi konstrukta mračne trijade ličnosti. Osobe koje su više na dimenziji ugodnosti imaju veću inhibiciju verbalno agresivnog ponašanja od osoba nižih na dimenziji ugodnosti (Smits i Boeck, 2007). Neuroticizam i niska ugodnost su, od velikih pet dimenzija ličnosti, najviše povezane s komponentama ličnosti osoba koje su sklone agresivnom reagiranju (Ode, Robinson i Wilkowski, 2008). Osim navedenoga, važno je spomenuti impulzivnost kao jedan od značajnijih faktora u kontekstu nasilnog ponašanja. Eksplanatorna faktorska analiza, provedena na podacima dobivenim na uzorku od 437 studenata, utvrdila je postojanje četiri facete ličnosti koje su povezane s impulzivnim ponašanjem; negativna hitnost, nedostatak planiranja,

nedostatak ustrajnosti i traženje uzbuđenja (Whiteside i Lynam, 2001). Nedostatak planiranja i traženje uzbuđenja su prediktivni za počinjavanje nasilja na generalnoj razini, ali ne i nasilja u romantičnim vezama. Negativna hitnost pokazala se prediktivnom za počinjavanje nasilja u romantičnim vezama (Derefinko, DeWall, Metze, Walsh i Lynam, 2011). Bitno je naglasiti da se koncept negativne hitnosti odnosi na sklonost prenatrpanog reagiranja u stresnim situacijama, a karakterizira ga niska ugodnost, niska savjesnost i visok neuroticizam (Settles, Fischer, Cyders, Combs, Gunn i Smith, 2012).

Povezanost mračne trijade i petofaktorskog modela ličnosti

Koncepti mračne trijade ličnosti su preklapajući te među njima postoje značajne korelacije. Najveća korelacija, dobivena na uzorku od 357 studenata, bila je 0.43 između makijavelizma i psihopatije, zatim 0.26 između narcizma i psihopatije, a najmanja 0.21 između makijavelizma i narcizma (Wertag, Vrselja i Tomić, 2011). Ti rezultati su djelomično sukladni rezultatima Paulhusa i Williamsa (2002), koji su dobili najveću korelaciju 0.5 između narcizma i psihopatije, a najmanju 0.25 između narcizma i makijavelizma. Kako su koncepti mračne trijade ličnosti u međusobnoj korelaciji, može se zaključivati o postojanju latentne varijable u njihovoj podlozi, a često se kao latentna varijabla navodi niska ugodnost. Mračna trijada ličnosti je najbolje konceptualizirani oblik disfunkcionalne ličnosti kojoj se u podlozi nalazi niska ugodnost (Stead i sur., 2012), a koja je značajan prediktor agresivnog ponašanja (Egan i Campbell, 2009). Osim navedenoga, koncepti mračne trijade ličnosti mogu se dobrim dijelom opisati i drugim dimenzijama petofaktorskog modela ličnosti. Makijavelizam i psihopatija negativno su povezani sa savjesnošću i ugodnošću, a psihopatija je jedina povezana s nižom razinom neuroticizma (Jones i Paulhus, 2011). Paulhus i Williams (2002) navode da su sve tri komponente mračne trijade ličnosti negativno povezane sa savjesnošću i ugodnošću u petofaktorskom modelu. S druge strane, u nedavnom istraživanju provedenom u Hrvatskoj (Wertag, Vrselja i Tomić, 2011), dobiveni rezultati ukazuju na negativnu povezanost makijavelizma s emocionalnom stabilnošću (-0.12) i ugodnošću (-0.35), te na negativnu povezanost psihopatije s ugodnošću (-0.47), savjesnošću (-0.24) i emocionalnom stabilnošću (-0.23). Narcizam je bio značajno povezan s ekstraverzijom (0.58) i otvorennošću (0.37). Narcizam se, kao jedna od komponenata mračne trijade ličnosti, također veže i s niskom ugodnošću (Šaula-Marojević, 2012).

Razlike među spolovima na mračnoj trijadi te na petofaktorskom modelu ličnosti

Originalni rad Paulhusa i Williamsa (2002) navodi da muškarci postižu značajno viši rezultat na svim trima komponentama mračne trijade ličnosti. To su potvrdili Baugman, Dearing, Giammarco i Vernon (2012), Jonason, Slomski i Partyka (2012) te Jonason, Lyons, Bethell i Ross (2013). Jonason, Li i Buss (2010), Jonason i Tost (2010) i Jonason, Luevano i Adams (2012) navode da muškarci postižu značajno viši rezultat na psihopatiji i narcizmu, ali ne i na makijavelizmu, dok Jonason i Kavanagh (2010) navode da je dobiveni rezultat izražen samo na skali psihopatije, dok na skalama narcizma i makijavelizma nisu prisutne značajnije razlike među spolovima. Iako su dobiveni različiti nalazi u nizu istraživanja, oni uglavnom idu u prilog tome da je mračna trijada ličnosti nešto više izražena kod muškaraca nego kod žena, posebice na skali psihopatije.

U nekim istraživanjima dobiveno je da postoje značajne razlike među ženama i muškarcima na određenim dimenzijama petofaktorskog modela. Muškarci uglavnom postižu značajno niži rezultat na skalama savjesnosti, ugodnosti i neuroticizma od žena (Borroni, Somma, Andershed, Maffei i Fossati, 2014). Žene su značajno više pozicionirane na dimenzijama savjesnosti i ugodnosti nego muškarci (Rubinstein, 2005). Muškarci koji su bili niže na dimenziji emocionalne stabilnosti, ugodnosti i savjesnosti pokazivali su značajno više agresije prema partnerici, što je bilo moderirano percepcijom vjerojatnosti nevjere partnerice. U situaciji veće percipirane vjerojatnosti nevjere takvi muškarci su iskazivali više nasilja prema partnerici.

Sumirajući navedenu literaturu možemo zaključiti da su pojedine osobine ličnosti povezane s različitim obrascima devijantnog i neprilagođenog ponašanja. Dimenzije mračne trijade ličnosti često se stavljaju u kontekst socijalno neprilagođenog i agresivnog ponašanja te nasilja u partnerskim odnosima. Petofaktorski model doprinosi boljem razumijevanju cijelog spektra odstupajućeg ponašanja, na temelju pet navedenih dimenzija, od koje su ugodnost, savjesnost i neuroticizam ključne za opisivanje impulzivnog i nasilnog ponašanja. U skladu sa svim navedenim, logično je pretpostaviti da će navedene dimenzije ličnosti biti prediktivne za počinjavanje nasilja i u vezama mladih, te da će postojati određene specifičnosti u povezanosti tih varijabli kod muškaraca i kod žena.

CILJ ISTRAŽIVANJA, ISTRAŽIVAČKI PROBLEMI I HIPOTEZE

Cilj ovog istraživanja bio je ispitati povezanost dimenzija mračne trijade ličnosti i velikih pet dimenzija ličnosti s frekvencijom počinjenja nasilnog ponašanja u vezama mladih, te provjeriti postoje li specifičnosti u izraženosti i obrascima povezanosti ispitivanih varijabli kod mladića i kod djevojaka.

Problem 1

Ispitati razlike između mladića i djevojaka na dimenzijama mračne trijade ličnosti, velikih pet dimenzija ličnosti te u učestalosti počinjenja nasilja u vezama mladih.

Hipoteza 1.1.

Mladići će postići statistički značajno viši rezultat na dimenzijama mračne trijade ličnosti od djevojaka, a djevojke će postići statistički značajno viši rezultat na dimenzijama neuroticizma, ugodnosti i savjesnosti od mladića, dok se na dimenzijama ekstraverzije i otvorenosti prema iskustvu ne očekuje značajna razlika među spolovima.

Hipoteza 1.2.

Djevojke će imati statistički značajno veću frekvenciju nasilnog ponašanja u vezama mladih od mladića.

Problem 2

Utvrđiti doprinos varijabli mračne trijade ličnosti te velikih pet dimenzija ličnosti u objašnjenju varijance počinjenog nasilnog ponašanja u vezama mladih, uzevši u obzir spol sudionika.

Hipoteza 2.1.

Očekuje se veći doprinos triju od velikih pet dimenzija ličnosti, neuroticizma, ugodnosti i savjesnosti, u odnosu na doprinos ekstraverzije i otvorenosti prema iskustvu, u objašnjenju varijance nasilnog ponašanja u vezama mladih, kako na uzorku mladića tako i na uzorku djevojaka. Rezultati na dimenzijama mračne trijade ličnosti imat će značajan dodatni doprinos u objašnjenju varijance počinjenog nasilnog ponašanja u vezama mladih, u odnosu na temeljne dimenzije ličnosti, kod oba spola.

METODOLOGIJA ISTRAŽIVANJA

Sudionici

U istraživanju je sudjelovalo sveukupno 1160 sudionika iz populacije mladih, od čega 853 djevojke (73,5 %) i 307 mladića (26,5 %). Sudionici ovog istraživanja obuhvaćali su dobni raspon od 17 do 27 godina, a mogli su sudjelovati svi oni koji se trenutno nalaze u vezi barem 6 mjeseci ili su u posljednjih mjesec dana prekinuli ljubavnu vezu minimalnog trajanja od 6 mjeseci. Raspon trajanja veze među sudionicima istraživanja kretao se od 6 mjeseci do 11,5 godina. Trajanje veze je od velike važnosti zbog uspostave određenih obrazaca ponašanja, među kojima je moguć i obrazac nasilnog ponašanja u vezi. Zato je bilo važno odrediti minimalno trajanje veze potrebno za pristupanje istraživanju.

Postupak

Istraživanje je provedeno putem *online* baterije upitnika, koja je izrađena na domeni „docs.google.com“, tijekom druge polovice svibnja 2015. godine. Na početku baterije upitnika bila je jasno definirana uputa sudionicima istraživanja, u kojoj je detaljno navedena svrha istraživanja, trajanje ispunjavanja upitnika te zagarantirana anonimnost podataka. Uputa je sadržavala dva osnovna kriterija pristupanja bateriji upitnika:

„Istraživanje je namijenjeno osobama koje:

- a) Imaju između 17 i 27 godina
- b) Koje su trenutno u ljubavnoj vezi minimalnog trajanja 6 mjeseci ili koje su u posljednjih mjesec dana prekinule ljubavnu vezu koja je trajala minimalno 6 mjeseci“

S obzirom na prirodu istraživanja i korištenih mjernih instrumenata, bilo je nužno napraviti dvije odvojene verzije upitnika, mušku i žensku. Uputa, redoslijed i broj tvrdnji bili su identični u obje verzije, a razlika je bila isključivo u gramatičkoj prilagođenosti tvrdnji pojedinom spolu. Na početnoj stranici upitnika bila je navedena uputa, naziv verzije upitnika (muška ili ženska verzija) te sedam pitanja za utvrđivanje demografskih karakteristika sudionika. Na drugoj stranici nalazila se Kratka skala mračne trijade i IPIP 100, a na trećoj stranici Upitnik počinjenih nasilnih ponašanja u vezi i Ljestvica prepoznavanja nasilnih ponašanja u vezi. Na posljednjoj stranici bila je poruka zahvale te obavijest sudionicima da su njihovi rezultati spremljeni u bazu podataka.

Za formiranje uzorka bila je korištena tzv. metoda *snježne grude* (eng. snowball method), odnosno, poveznice za mušku i žensku verziju upitnika su putem društvenih mreža te e-mail adresa proslijeđene svim poznanicima i prijateljima. Također, oni su zamoljeni da prosljede poveznice svim svojim prijateljima i poznanicima koji zadovoljavaju navedene kriterije istraživanja. Na taj način je u kratkom razdoblju, tijekom dva tjedna, prikupljen vrlo velik prigodan uzorak sudionika. Kako bi uzorak bio što reprezentativniji korišteno je više ulaza; grupe na društvenim mrežama gdje se okupljaju različiti profili ljudi, poslovne grupe, grupe studenata studentskih domova te grupe srednjoškolaca. Putem e-maila kontaktirani su psiholog i psihologinje dvije gimnazije i jedne strukovne škole iz Zagreba, koji su proslijedili poveznice na srednjoškolske grupe učenika trećih i četvrtih razreda. U svakom pozivu za istraživanje, koji je bio javno objavljen pored odgovarajuće poveznice, posebno su bili zamoljeni svi mladići, koji su u vezi potreban broj mjeseci, da pristupe istraživanju. Također, putem društvenih mreža, privatnim porukama, zamoljeni su mnogi mladići da učine isto, ako udovoljavaju navedenim kriterijima istraživanja. Konačan broj mladića u uzorku je, bez obzira na trud, bio znatno manji od broja djevojaka, no, obzirom na velik ukupni uzorak to nije naštetilo daljnjoj obradi podataka.

Instrumentarij

U istraživanju su korištena četiri različita psihološka instrumenta. Pomoću tri instrumenta dobiveni su odgovori na postavljene probleme, a četvrti instrument služio je za mjerenje varijable prepoznavanja nasilja u vezama mladih, koja je imala ulogu kontrolne varijable. Dva instrumenta (Kratka skala mračne trijade i IPIP 100) mjerila su prediktorske varijable, odnosno varijable ličnosti, a Upitnik počinjenih nasilnih ponašanja u vezi služio je za mjerenje kriterijske varijable. Kontrolna varijabla mjerena je Skalom prepoznavanja nasilnog ponašanja u vezi. Navedeni instrumenti, koji su mjerili kriterijsku i kontrolnu varijablu, dio su šireg Upitnika počinjenog i doživljenog nasilja u adolescentskim vezama (Ajduković, Löw i Sušac, 2011). Upitnik se kompletno sastoji od osam dijelova, no za potrebe ovog istraživanja koristili su se samo Upitnik počinjenih nasilnih ponašanja u vezi i Skala prepoznavanja nasilnih ponašanja u vezi.

Upitnik počinjenih nasilnih ponašanja u vezi (Ajduković, Löw i Sušac, 2011) sadrži 27 tvrdnji te obuhvaća tri oblika nasilnog ponašanja: psihičko, tjelesno i seksualno nasilje. Konstruiran je po uzoru na Skalu rješavanja sukoba (CTS-2; Straus, Hambey i Warren, 2003) uz promjenu i dodavanje novih tvrdnji primjerenih dobi i vrsti odnosa adolescenata, te našoj kulturi i tipičnim oblicima nasilnih ponašanja mladih osoba. Upitnik ispunjavaju sudionici koji se nalaze u vezi ili su u posljednjih mjesec dana prekinuli ljubavnu vezu minimalnog trajanja od 6 mjeseci, a njihov zadatak je da na ljestvici od 0 (niti jednom) do 5 (vrlo često / nekoliko puta tjedno) označe koliko često su se prema svojoj djevojci/svom mladiću ponašali na opisane načine (npr. „Vrijeđao/la sam ili psovao/la djevojku/mladića“, „Prijetio/la sam kako bih djevojku/mladića natjerao/la na seks“). Viši rezultat upućuje na češće počinjenje nasilja u vezi. Ukupan rezultat formira se zbrajanjem odgovora na svim tvrdnjama pri čemu su mogući rezultati od 0 do 135. Koeficijent unutarnje pouzdanosti upitnika, dobiven u ovom istraživanju, iznosi $\alpha = 0.89$.

Kratka skala mračne trijade (SD3, Jones i Paulhus, 2012) je instrument koji mjeri izraženost dimenzija mračne trijade ličnosti. Ljestvica sadrži 3 podljestvice; makijavelizam, narcizam i psihopatiju. Narcizam i psihopatija sadrže svaka po 9 tvrdnji, dok makijavelizam sadrži 10 tvrdnji, što znači da se upitnik sastoji od ukupno 28 tvrdnji. Zadatak sudionika je da na ljestvici od 1 do 5 (1 – *uopće se ne slažem*, 5 – *u potpunosti se slažem*) procijene koliko se

slažu sa pojedinom tvrdnjom u upitniku. Rezultat svake podljestvice dobiva se izračunom prosječne vrijednosti rezultata na tvrdnjama unutar svake od podljestvica, te se raspon mogućih rezultata kreće se od 1.0 do 5.0. Unutarnja pouzdanost podljestvica izračunata na našem uzorku sudionika iznosi: makijavelizam $\alpha = 0.71$, narcizam $\alpha = 0.65$, psihopatija $\alpha = 0.72$.

IPIP 100 (eng. *International Personality Item Pool*), zasnovan je na modelu o velikih pet dimenzija ličnosti, a konstruirao ga je Goldberg (2001). Za svaku od pet dimenzija ličnosti postoji 20 tvrdnji. Dimenzije ličnosti i tvrdnje koje ih prezentiraju su: ekstraverzija (npr. Osjećam se opušteno s ljudima), ugodnost (npr. Zanimam se za dobrobit drugih ljudi), savjesnost (npr. Ostavljam nered u svojoj sobi), neuroticizam (npr. Lako se naljutim) i otvorenost prema iskustvu (npr. Podižem raspravu na višu razinu). Zadatak sudionika je procijeniti koliko se svaka pojedina tvrdnja odnosi na njega i to na ljestvici od 1 (posve netočno) do 5 (posve točno). Ukupni rezultat na podljestvicama postiže se zbrajanjem odgovora na pojedinim tvrdnjama. Raspon mogućih rezultata na svakoj podljestvici kreće se od 0 do 100. U ovom istraživanju unutarnje pouzdanosti ljestvica su zadovoljavajuće te iznose: za dimenziju ekstraverzije $\alpha = 0.91$, za dimenziju ugodnosti $\alpha = 0.86$, za dimenziju savjesnosti $\alpha = 0.91$, za dimenziju neuroticizma $\alpha = 0.92$, te za dimenziju otvorenosti $\alpha = 0.85$.

U svrhu mjerenja kontrolne varijable dodatno je korištena *Skala prepoznavanja nasilnih ponašanja u vezi* (Ajduković, Löw i Sušac, 2011). Ona se sastoji od 30 tvrdnji koje opisuju tjelesna, psihička i seksualna nasilna ponašanja u vezama mladih. U analizu ne ulaze četiri tvrdnje (4, 11, 18 i 24) jer su one uvrštene kao distraktori za prepoznavanje rutinskog odgovaranja. Zadatak sudionika je da na ljestvici od 0 (nije nasilno) do 3 (sigurno je nasilno) označi svoj stupanj slaganja s time da je neko ponašanje nasilno (npr. izjave poput: „Da me voliš, ti bi...“). Ukupan rezultat je zbroj odgovora na svim tvrdnjama, a može se kretati od 0 do 78, pri čemu viši rezultat ukazuje na točnije prepoznavanje nasilnih ponašanja. Unutarnja pouzdanost ove ljestvice, dobivena u ovom istraživanju, iznosi $\alpha = 0.92$.

Osim navedenih dijelova instrumentarija, na početku baterije upitnika, korišteno je sedam varijabli (prilog 1), za ispitivanje demografskih karakteristika sudionika, od kojih su dob, duljina veze i život s partnerom korištene u daljnjoj obradi rezultata kao kontrolne varijable.

OBRADA REZULTATA

Prvi istraživački problem

Statistička obrada rezultata izvršena je pomoću računalnog programa za obradu podataka, „IBM SPSS Statistics, Version 21“. Primjenom Kolmogorov-Smirnovljevog testa, uočeno je da gotovo sve distribucije rezultata statistički značajno odstupaju od normalne, no s obzirom na osjetljivost navedenog testa, takvi rezultati nisu iznenađujući. Prije provođenja adekvatnih statističkih analiza, provjerene su demografske karakteristike dobivenog uzorka sudionika (prilog 1) te distribucije rezultata na svim ispitivanim varijablama (prilog 2). Važno je spomenuti da je, na temelju grafičkih distribucija svih ispitanih dimenzija ličnosti te razlika među pojedinim z-vrijednostima testa, vidljivo da su distribucije zvonolikog oblika i da je sukladno tome bilo u potpunosti opravdano koristiti parametrijske postupke pri obradi podataka. Kako bismo odgovorili na prvi istraživački problem izračunali smo t-testove za velike nezavisne uzorke na rezultatima dobivenim kod mladića i djevojaka. U tablici 1 prikazane su aritmetičke sredine, standardne devijacije, vrijednosti t-testova i veličine učinka za sve tri ispitane dimenzije mračne trijade ličnosti, te za dimenzije petofaktorskog modela ličnosti.

Tablica 1

Aritmetičke sredine i standardne devijacije rezultata na ljestvicama makijavelizma, narcizma, psihopatije, neuroticizma, ugodnosti, savjesnosti, ekstraverzije i otvorenosti, za mladiće i djevojke, vrijednosti t-testova, pripadajući stupnjevi slobode te vrijednosti veličine učinka (Cohenov d)

varijabla	mladići		djevojke		t	df	d
	M	SD	M	SD			
makijavelizam	3.09	.608	2.93	.562	4.070**	1158	.273
narcizam	2.88	.586	2.80	.562	2.003*	1158	.139
psihopatija	2.40	.644	2.17	.576	5.812**	1158	.376
neuroticizam	52.92	13.085	59.95	13.944	-7.691**	1158	.521
ugodnost	70.73	10.269	73.55	9.940	-4.222**	1158	.279
savjesnost	67.24	12.547	69.13	12.069	-2.320*	1158	.153
ekstraverzija	69.73	12.949	69.38	12.598	0.419	1158	-
otvorenost	74.82	10.794	78.05	10.414	-4.614 **	1158	.305

Legenda: M – aritmetička sredina, SD – standardna devijacija, t - vrijednost t-testa, df – stupnjevi slobode, d - vrijednost veličine učinka (Cohenov d), ** p < 0.01, * p < 0.05

Ako pažljivo promotrimo tablicu 1 vidimo da se mladići i djevojke značajno razlikuju na svim dimenzijama mračne trijade ličnosti; mladići u prosjeku postižu statistički značajno viši rezultat od djevojaka na makijavelizmu, narcizmu i psihopatiji. Također, iz tablice je vidljivo da djevojke postižu statistički značajno viši rezultat na dimenzijama ugodnosti, savjesnosti, neuroticizma i otvorenosti prema iskustvu od mladića. Takve razlike bile su očekivane, uz iznimku varijable otvorenosti prema iskustvu, za koju smo pretpostavili da neće biti značajne razlike među spolovima. U tablici 2 prikazane su aritmetičke sredine, standardne devijacije, vrijednosti t-testova i veličine učinka za varijable počinjenja nasilja i prepoznavanja nasilja u vezama mladih, za oba spola.

Tablica 2

Aritmetičke sredine i standardne devijacije rezultata na ljestvici počinjenja nasilja te na ljestvici prepoznavanja nasilja u vezama, za mladiće i djevojke, vrijednosti t-testova, pripadajući stupnjevi slobode te vrijednosti veličine učinka (Cohenov d)

varijabla	mladići		djevojke		t	df	d
	M	SD	M	SD			
počinjenje nasilja	11.74	13.586	14.75	12.323	-3.566**	1158	.232
prepoznavanje nasilja	63.58	14.054	63.13	11.220	0.552	1158	-

Legenda: M – aritmetička sredina, SD – standardna devijacija, t - vrijednost t-testa, df - stupnjevi slobode, d – vrijednost veličine učinka (Cohenov d), ** p < 0.01

Iz tablice 2 možemo vidjeti da postoji statistički značajna razlika u počinjenju nasilja u vezama mladih, među spolovima, te da djevojke počinjavaju više nasilja u vezama od mladića. Dobivena razlika je u skladu s postavljenom hipotezom. Dodatno je ispitano i prepoznavanje nasilja u vezama mladih kao kontrolna varijabla. Utvrđeno je da nema statistički značajne razlike u prepoznavanju nasilja među spolovima, što je potvrda toga da dobivena razlika, na upitniku počinjenja nasilja, najvjerojatnije nije posljedica različitog prepoznavanja nasilnog ponašanja u vezama mladih kod mladića i kod djevojaka. U tablici je također vidljivo da postoje veće varijacije u počinjenju i prepoznavanju nasilja u vezama na uzorku mladića nego na uzorku djevojaka. Iako distribucije počinjenja nasilja i prepoznavanja nasilja u vezama odstupaju od normalne zvonolike krivulje (prilog 3), bilo je opravdano korištenje parametrijskih postupaka prilikom testiranja razlika među skupinama (detaljno objašnjenje na str. 20).

Levenovim testom homogenosti varijanci, provjereno je postoji li statistički značajna razlika u varijancama dobivenih rezultata na dimenzijama mračne trijade ličnosti te na velikih pet dimenzija ličnosti na uzorcima mladića i djevojaka, te smo utvrdili da razlika ne postoji. Također, ne postoji ni statistički značajna razlika u varijancama dobivenih rezultata na ljestvicama počinjenja nasilnog ponašanja u vezama mladih i prepoznavanja nasilja u vezama. Na temelju dobivenih vrijednosti može se zaključiti da su t-testovi provedeni na adekvatan način.

Drugi istraživački problem

Kako bismo utvrdili doprinos varijabli mračne trijade ličnosti te velikih pet dimenzija ličnosti u objašnjenju varijance počinjenog nasilnog ponašanja u vezama mladih, prvo smo izračunali Pearsonove koeficijente korelacije među svim varijablama, za oba spola. Navedeni koeficijenti prikazani su u tablici 3.

Tablica 3

Koeficijenti korelacija između rezultata na svim varijablama za mladiće (ispod dijagonale; $N_M = 307$) i djevojke (iznad dijagonale; $N_Ž = 853$)

Varijable	1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.
1. Makijavelizam	1	.245**	.511**	.209**	-.091**	-.133**	-.434**	-.142**	.249**
2. Narcizam	.221**	1	.316**	-.142**	.478**	.202**	-.215**	.100**	.185**
3. Psihopatija	.495**	.323**	1	.247**	-.026	-.071*	-.608**	-.253**	.366**
4. Neuroticizam	.138*	-.220**	.210**	1	-.435**	-.059	-.302**	-.438**	.233**
5. Ekstraverzija	-.117*	.427**	-.045	-.366**	1	.281**	.225**	.374**	.003
6. Otvorenost	-.145*	.175**	-.091	.007	.224**	1	.201**	.139**	-.025
7. Ugodnost	-.542**	-.269**	-.641**	-.216**	.221**	.187**	1	.351**	-.300**
8. Savjesnost	-.087	.073	-.170**	-.396**	.344**	.047	.241**	1	-.182**
9. Nasilje	.213**	.140*	.389**	.288**	-.058	-.039	-.383**	-.243**	1

Napomena : * $p < 0.05$; ** $p < 0.01$

Iz tablice 3 vidljivo je da je većina prediktora u međusobno statistički značajnim korelacijama, kako na uzorku djevojaka tako i na uzorku mladića. Iz tog razloga provjerili smo postoji li multikolinearnost između njih. Multikolinearnost se odnosi na problem skupova podataka u kojem je jedna ili više varijabli visoko povezana s nekom drugom varijablom u regresijskoj jednadžbi (Cohen, Cohen, West i Aiken, 2003). Rezultati su pokazali da multikolinearnost među prediktorkim varijablama nije izražena na uzorku djevojaka ($VIF \leq 1.961$; $Tolerance \geq 0.904$) niti na uzorku mladića ($VIF \leq 2.154$; $Tolerance \geq 0.933$), što opravdava njihovo korištenje u regresijskoj analizi. Također, na temelju prethodne tablice, možemo uočiti da su korelacije među dimenzijama mračne trijade ličnosti (makijavelizam, narcizam i psihopatija) nešto veće u odnosu na ranija istraživanja, te da su podjednake kod oba spola. Najveće pozitivne korelacije dobivene su upravo između psihopatije i makijavelizma kod mladića ($r = .495$) i kod djevojaka ($r = .511$). Najveće negativne korelacije dobivene su među varijablama ugodnosti i psihopatije, kod mladića ($r = -.641$) i kod djevojaka ($r = -.608$), te između ugodnosti i makijavelizma kod mladića ($r = -.542$) i kod djevojaka ($r = -.434$). Dobivena je i umjerena povezanost između narcizma i ekstraverzije na uzorku mladića ($r = .427$) i na uzorku djevojaka ($r = .478$). Iz tablice možemo vidjeti i da je većina korelacija između varijabli ličnosti i nasilja u vezama mladih statistički značajna, iznimka su ekstraverzija i otvorenost prema iskustvu, kod oba spola. Dobivene korelacije, među spomenutim varijablama, u skladu su s prethodno navedenim teorijskim pretpostavkama.

Odgovor na drugi istraživački problem dobili smo putem hijerarhijske regresijske analize, koju smo proveli odvojeno po spolu. Prije obrade rezultata, provjereno je jesu li zadovoljeni osnovni preduvjeti za provođenje takve analize. Utvrdili smo da je odnos između prediktorskih varijabli i kriterija linearan, a rezidualne vrijednosti su normalno distribuirane oko pravca regresije, što je dodatno provjereno grafičkim prikazom rezidualnih vrijednosti. Distribucije rezultata na svim prediktorima ne odstupaju značajno od normalne zvonolike krivulje (prilog 2), dok je distribucija frekvencije nasilnog ponašanja u vezama pomaknuta prema nižim vrijednostima (prilog 3), kako na uzorku muškaraca tako i na uzorku žena. Međutim, to ne predstavlja problem za korištenje parametrijskih testova, osobito ako je uzorak $N > 30$, već samo govori o prirodi ispitivanog fenomena (Pallant, 2011). Osim toga, Petz (1997). navodi kako je korištenje parametrijske statistike moguće čak i ako distribucije odstupaju od normalne, ali nisu bimodalnog ili U-oblika te ukoliko očekujemo slično odstupanje od normalne distribucije i u populaciji. Dakle, sveukupnom analizom karakteristika dobivenih podataka utvrđena je opravdanost provođenja hijerarhijske regresijske analize.

Tablica 4

Rezultati hijerarhijske regresijske analize počinjenja nasilja u vezama mladih s prediktorskim varijablama velikih pet dimenzija ličnosti i mračne trijade ličnosti, za mladiće i djevojke

varijabla	<i>Mladići (N=307)</i>			varijabla	<i>Djevojke (N =853)</i>		
	<i>1.korak</i>	<i>2.korak</i>	<i>3. korak</i>		<i>1.korak</i>	<i>2.korak</i>	<i>3. korak</i>
	β	β	β		β	β	β
dob	-.030	.015	.025	dob	-.095*	-.060	-.019
duljina veze	.064	.088	.094	duljina veze	.001	.057	.060
život s partnerom	-.003	-.009	.005	život s partnerom	-.048	-.039	-.037
neuroticizam		.225**	.208**	neuroticizam		.198**	.171**
ekstraverzija		.143*	.100	ekstraverzija		.178**	.098*
otvorenost		.003	-.003	otvorenost		.003	-.009
ugodnost		-.344**	-.217**	ugodnost		-.255**	-.079
savjesnost		-.123*	-.116*	savjesnost		-.078*	-.075*
makijavelizam			-.042	makijavelizam			.053
narcizam			.029	narcizam			.082*
psihopatija			.214**	psihopatija			.211**
R	.059	.472	.499	R	.094	.376	.429
R ²	.004	.223	.249	R ²	.009	.141	.184
ΔR^2	.004	.219	.026	ΔR^2	.009	.132	.043
F (df)	0.357 (3)	16.798(5)**	3.404 (3)*	F (df)	2.527(3)	26.052 (5)**	14.643(3)**

Legenda : β – standardizirani parcijalni beta koeficijent, R – koeficijent multiple korelacije, R²- koeficijent multiple determinacije, ΔR^2 –promjena koeficijenta multiple determinacije, F (df) – promjena F omjera za pripadajuće stupnjeve slobode, ** - statistička značajnost (p < 0.01),* - statistička značajnost (p < 0.05)

Hijerarhijska regresijska analiza omogućava nam provjeru jedinstvenog doprinosa velikih pet dimenzija ličnosti te dimenzija mračne trijade ličnosti u objašnjenju varijance nasilja u vezama mladih, uz prethodnu kontrolu nekih demografskih varijabli koje bi potencijalno mogle objašnjavati značajan dio varijance navedenog kriterija. Iz tog razloga smo u prvom koraku analize unijeli varijable dobi, duljine veze i života s partnerom, kako bismo uklonili njihove efekte, prije unošenja prediktorskih varijabli koje nas interesiraju. Iz tablice 4 vidimo da je značajan doprinos objašnjenju varijance kriterija, u prvom koraku, imala jedino varijabla dobi, na poduzorku djevojkama, te se njena značajnost gubi već u idućem koraku analize.

U drugom koraku analize unijeli smo velikih pet dimenzija ličnosti, a u trećem dimenzije mračne trijade ličnosti. Na taj način provjereno je koliko mračna trijada ličnosti može objasniti dodatne varijance kriterijske varijable u odnosu na velikih pet dimenzija ličnosti kod mladića i kod djevojaka. Na temelju teorije i logičkog zaključivanja pretpostavljeno je da će dimenzije mračne trijade ličnosti pokazati dodatnu (inkrementalnu) valjanost u predviđanju nasilnog ponašanja u vezama mladih u odnosu na temeljne crte ličnosti definirane petofaktorskim modelom. Također, hijerarhijskom regresijskom analizom provjerili smo i postojanje mogućih medijacijskih odnosa između kontrolnih varijabli, varijabli petofaktorskog modela ličnosti te varijabli mračne trijade ličnosti. Provođenjem analize odvojeno po spolu, možemo vidjeti postoji li moderatorski utjecaj varijable spola na povezanost osobina ličnosti i nasilja u vezama mladih.

Ako pažljivo promotrimo tablicu 4, vidimo da je ukupan doprinos varijabli dobi, duljine veze i života s partnerom u objašnjenju varijance kriterija neznatna, kako na uzorku mladića (0.4%) tako i na uzorku djevojaka (0.9%). Ubacivanjem varijabli petofaktorskog modela ličnosti, u drugom koraku hijerarhijske regresijske analize, objašnjeno je 21.9% varijance nasilnog ponašanja u vezama mladih, na uzorku mladića, te 13.2% na uzorku djevojaka. Dodavanjem varijabli mračne trijade ličnosti, u zadnjem koraku, objašnjeno je dodatnih 2.6 % varijance kriterijske varijable na uzorku mladića te 4.3% varijance na uzorku djevojaka. Dakle, objašnjen je statistički značajan postotak varijance kriterija, u oba koraka, te je utvrđena dodatna valjanost mračne trijade ličnosti u odnosu na temeljne crte ličnosti definirane petofaktorskim modelom. Konačan postotak objašnjene varijance kriterija, na temelju svih prediktorskih varijabli, iznosi 24.9% na uzorku mladića i 18.4% na uzorku djevojaka. Iz navedenih rezultata vidljivo je da je ukupan doprinos varijabli ličnosti u objašnjenju varijance nasilnog ponašanja u vezama mladih nešto veći na uzorku mladića nego na uzorku djevojaka, pri čemu varijable mračne trijade ličnosti imaju malo veći doprinos u objašnjenju varijance nasilnog ponašanja u vezama mladih na uzorku djevojaka.

Gledajući pojedinačne varijable ličnosti, u drugom koraku hijerarhijske regresijske analize, iz tablice 4, možemo zaključiti da značajan doprinos u objašnjenju varijance kriterija imaju varijable neuroticizma ($\beta = .225$, $p < 0.01$), ugodnosti ($\beta = -.344$, $p < 0.01$), savjesnosti ($\beta = .123$, $p < 0.05$) i ekstraverzije ($\beta = .143$, $p < 0.05$), na uzorku djevojaka. Na uzorku mladića, također, značajan doprinos imaju varijable neuroticizma ($\beta = .198$, $p < 0.01$), ekstraverzije ($\beta = .178$, $p < 0.01$), ugodnosti ($\beta = -.255$, $p < 0.01$) i savjesnosti ($\beta = -.078$, $p <$

0.05). Dakle, možemo reći da su iste varijable petofaktorskog modela ličnosti prediktivne za kriterij nasilja u vezama mladih i kod mladića i kod djevojaka, pri čemu varijable neuroticizma i ugodnosti imaju veći doprinos objašnjenju varijance kriterija, nego varijable ekstraverzije i savjesnosti, na oba uzorka. Međutim, iz korelacijske matrice (tablica 3), možemo vidjeti kako je korelacija između ekstraverzije i nasilja u vezama mladih neznčajna, na oba uzorka. Značajan doprinos ekstraverzije u objašnjenju varijance kriterijske varijable stoga možemo pripisati djelovanju supresorske varijable. Supresor je varijabla koja, nije u značajnoj korelaciji s kriterijskom varijablom, no objašnjavajući značajan dio varijance nekog od prediktora, s kojim je u korelaciji, može znatno utjecati na veličinu multiple korelacije (Cohen, Cohen, West i Aiken, 2003). Interpretirajući dobivene rezultate možemo reći da mladići i djevojke s jače izraženim neuroticizmom, nižom ugodnošću i nižom savjesnošću počinjavaju nasilje u vezama mladih značajno češće od mladića i djevojaka koji imaju manje izražene te dimenzije ličnosti. Doprinos ekstraverzije, u objašnjenju nasilnog ponašanja u vezama, ostvaren je samo kroz korelaciju s drugim prediktorima.

Unošenjem varijabli mračne trijade ličnosti, u trećem koraku hijerarhijske regresijske analize (tablica 4), vidimo da psihopatija ima velik i značajan doprinos u objašnjenju varijance kriterija (povrh temeljnih osobina ličnosti) na uzorku mladića ($\beta = .214$, $p < 0.01$) i na uzorku djevojaka ($\beta = .211$, $p < 0.01$). Narcizam je pokazao značajan dodatan doprinos u objašnjenju varijance nasilnog ponašanja u vezama mladih samo na uzorku djevojaka ($\beta = .082$, $p < 0.05$), dok se makijavelizam nije pokazao značajnim prediktorom nasilnog ponašanja u vezama mladih niti na uzorku mladića niti na uzorku djevojaka. Unošenjem varijabli mračne trijade ličnosti, u zadnjem koraku, ekstraverzija je izgubila statističku značajnost, na uzorku mladića, no nasmijemo zaboraviti da je ona supresor varijabla. Na uzorku djevojaka značajan doprinos je izgubila varijabla ugodnosti, dok su se β ponderi ostalih varijabli smanjili, ali su zadržali statističku značajnost, na oba uzorka. To ukazuje na medijacijski odnos između pojedinih varijabli mračne trijade ličnosti te ugodnosti, točnije, postojeća korelacija prediktorske varijable s kriterijskom varijablom više nije statistički značajna nakon uvođenja medijatora. Interpretirajući dobivene rezultate možemo reći da mladići i djevojke s jače izraženom crtom psihopatije počinjavaju nasilje u vezama mladih značajno češće od mladića i djevojaka s manje izraženom crtom psihopatije. Također, možemo zaključiti da djevojke s izraženijom crtom narcizma počinjavaju nasilje u vezama mladih značajno češće od djevojaka koje imaju manje izraženu crtu narcizma u svojoj ličnosti, dok to nije slučaj kod mladića.

RASPRAVA

Cilj ovog istraživanja bio je ispitati povezanost dimenzija mračne trijade ličnosti i velikih pet dimenzija ličnosti s frekvencijom počinjenja nasilnog ponašanja u vezama mladih, te provjeriti postoje li specifičnosti u izraženosti i obrascima povezanosti ispitivanih varijabli kod mladića i kod djevojaka. U ovoj raspravi iznijet ćemo najvažnije rezultate istraživanja te ih, u skladu s time, i interpretirati. Rezultati koje smo dobili, odgovarajući na prvi istraživački problem, u skladu su s nalazima dosadašnjih istraživanja o razlici među spolovima na ispitivanim varijablama ličnosti te na varijabli počinjenja nasilnog ponašanja u vezama mladih. Dobivene statistički značajne razlike ukazuju na to da mladići, u prosjeku, imaju izraženije crte makijavelizma, narcizma i psihopatije nego djevojke.

Proučavanje etiologije mračnih crta ličnosti navodi na razmišljanje o mogućim evolucijskim korijenima tog konstrukta (Jones i Paulhus, 2011). Gledajući sa stajališta evolucijske psihologije muškarci su se međusobno borili za moć, položaj u skupini i kontrolu dostupnih resursa, što im je omogućavalo preživljavanje i reprodukciju. Karakteristike osoba s izraženom crtom makijavelizma su pragmatično i nemoralno mišljenje, strateško i dugoročno planiranje, motiviranost usmjerena ka moći, statusu i novcu, te su često favorizirane da budu vođe (Kraljević, 2014), zbog čega ne začuđuje da su mladići nešto više pozicionirani na toj dimenziji ličnosti od djevojaka. Ako promotrimo narcizam sa stajališta evolucijske psihologije, možemo doći do zaključka kako je on evoluirao i održao se isprepletено s kratkoročnim parenjem. Nalazi istraživanja ukazuju na to da postoji pozitivna povezanost narcizma i privlačnosti, kao poželjne karakteristike za privlačenje kratkoročnih partnera, zatim povezanost narcizma i prisilnih tendencija koje pospješuju kratkoročno parenje te dostizanje vrhunca narcizma u adolescenciji kad je dobit od kratkoročnog parenja najveća (Wertag, 2015). Obzirom da su muškarci oduvijek imali više koristi od takve reproduktivne strategije, nije začuđujuće što je kod njih narcizam i izraženiji. Također, logično je zaključiti da će psihopatija, kao najmračnija crta ličnosti, više doprinositi muškarcima te biti izraženija kod mladića nego kod djevojaka. Sklonost dominaciji i agresivnosti omogućavala je preživljavanje u sukobima s drugim plemenima, a ranija reproduktivna zrelost, veći broj seksualnih partnerica te korištenje prisile (Barr i Quinsey, 2004 prema Wertag, 2015). doprinosili su većoj reprodukciji. Najveća razlika na mračnoj trijadi ličnosti, među spolovima, nađena je upravo na dimenziji psihopatije ($d = .376$).

Djevojke su, u prosjeku, postigle značajno viši rezultat na dimenzijama savjesnosti, ugodnosti, neuroticizma te otvorenosti prema iskustvu, dok se na ekstraverziji ne razlikuju značajno od mladića. Takvi nalazi u skladu su s postavljenim pretpostavkama i rezultatima drugih istraživanja, osim na dimenziji otvorenosti prema iskustvu. Žene su, u prosjeku, nježnije, blaže naravi te sklonije altruizmu i pomaganju, nego muškarci, što se može pripisati socijalizaciji, ali i evolucijskim korijenima takvog ponašanja. One su oduvijek bile više uključene u odgoj djece te su stoga evoluirale da budu opreznije, ugodnije, nježnije i emocionalno uključnije nego muškarci. No, s druge strane, takvo ponašanje može se dijelom objasniti i rodnim ulogama koje usvajaju tijekom procesa socijalizacije (Weisberg, DeYoung i Hirsh, 2011). Neuroticizam, kao dimenzija ličnosti, odnosi se na negativnu emocionalnost i način rada bihevioralno inhibicijskog sustava (Davidson, 2001), odnosno na veću osjetljivost rada autonomnog živčanog sustava. Biološke predispozicije žena, uključujući hormonalni i autonomni živčani sustav, takve su, da ih čine sklonijima anksioznosti i emocionalnoj labilnosti od muškaraca. Iz dobivenih rezultata, vidljivo je da je upravo razlika na dimenziji neuroticizma najveća među spolovima ($d = .521$). U većini istraživanja rezultati ukazuju na to da su žene discipliniranije, organiziranije i da imaju veću kontrolu impulsa (Weisberg, DeYoung i Hirsh, 2011). Međutim, rezultati na dimenziji savjesnosti variraju od kulture do kulture, što ukazuje na to da savjesnost nije toliko biološki uvjetovana kao što je slučaj kod neuroticizma. Dobiven viši rezultat kod djevojaka, na dimenziji otvorenosti prema iskustvu, nije bio u skladu s postavljenom pretpostavkom. Općenito, dosadašnja istraživanja pokazuju vrlo nekonzistentne razlike među spolovima na navedenoj dimenziji. To je moguće objasniti činjenicom da žene potiču više rezultate na facetama poput otvorenosti prema unutarnjim doživljajima dok muškarci postižu više rezultate na otvorenosti prema novim idejama (Schmitt, Realo, Voracek i Allik, 2008). Sumirajući sve navedeno, iako su dobivene razlike na navedenim dimenzijama ličnosti statistički značajne, treba naglasiti da se ipak radi o maloj do umjerenoj veličini efekta, a ne o velikim razlikama, zato treba biti oprezan prilikom interpretacije dobivenih rezultata. Osim toga, bez obzira na statističke značajnosti u razlikama među prosjecima skupina, unutar uzoraka mladića i djevojaka, postoje puno veće razlike u rezultatima nego što su to razlike među uzorcima.

U okviru prvog problema, ispitane su i razlike između mladića i djevojaka na varijabli nasilnog ponašanja u vezama mladih. Ukupan rezultat, na navedenoj varijabli, bio je definiran kao frekvencija nasilja u razdoblju zadnjih 6 mjeseci veze, a temeljio se na samoiskazima sudionika. Djevojke su postigle, u prosjeku, statistički značajno viši rezultat na navedenoj

varijabli, odnosno, imaju statistički značajno veću frekvenciju nasilnog ponašanja u vezama mladih nego mladići. Time je potvrđena prepostavka postavljena na temelju nalaza prethodnih istraživanja. Kako bismo provjerili da dobivena razlika nije posljedica različitog prepoznavanja nasilja u vezama, ispitali smo razlike među spolovima na varijabli prepoznavanja nasilja. Nije dobivena statistički značajna razlika u prepoznavanju nasilnog ponašanja u vezama mladih, između mladića i djevojaka, što isključuje mogućnost da je dobivena razlika u frekvenciji počinjenja nasilja posljedica lošijeg prepoznavanja nekih postupaka kao nasilja u vezama, na uzorku mladića. Rezultati drugih istraživanja ukazuju na to da su djevojke sklone počinjavanju psihičkog nasilja u vezi od mladića, te da su, kako u socijalnim odnosima tako i u romantičnim vezama, koristile većinom indirektnih oblika agresije. Razlog tome može biti veća potreba za kontrolom partnera, jer su istraživanja pokazala kako su žene anksioznije privržene u romantičnom odnosu od muškaraca (Del Giudice i Belsky, 2010 prema Detelić, 2011).

Istraživanja Moffit, Caspi, Rutter i Silva (2001), na populaciji mladih odraslih, ukazuju na to da su djevojke u podjednakoj mjeri, kao i mladići, sklone počinjenju tjelesnog nasilja u vezi. Ajduković i Ručević (2009) utvrdili su da djevojke iskazuju više počinjenog tjelesnog nasilja u vezi od mladića. Međutim, što se seksualnog nasilja tiče, postoji veća sklonost mladića tom obliku nasilja, nego djevojaka. Dakle, postoji mogućnost, kad uzmemo u obzir sve oblike nasilja u vezama, da djevojke zaista počinjavaju češće nasilje u vezama od mladića. Drugo objašnjenje moglo bi biti sa stajališta društvenih normi ponašanja. One utječu na to da se pojedinci, unutar neke grupe, konformiraju s implicitnim ili eksplicitnim pravilima prihvatljivog ponašanja, vrijednosti i stavova te grupe (Aronson, Wilson i Akert, 2005). Poznato je da postoje društveno ukorijenjeni stereotipi o muškarcima kao nasilnicima, pogotovo u kontekstu odnosa sa ženama. Takvo nasilje društvo oštro osuđuje te muškarce češće smatra odgovornima za njega, nego što je to slučaj kod žena. Iz tog razloga moguće je da će mladići biti manje sklone pričati o nasilju prema partnerici te ga priznavati u manjoj mjeri na upitnicima gdje se traže samoiskazi. Iako su podaci prikupljeni *online* baterijom upitnika, u kojoj je zagantirana anonimnost sudionika, moglo je doći do iskrivljavanja odgovora. Paulhus (2002) u svom istraživanju navodi kako se socijalno poželjno odgovaranje dijeli na egoistično i moralistično iskrivljavanje odgovora, od kojeg svako ima svjesnu i nesvjesnu komponentu. U našem istraživanju bila je veća vjerojatnost nesvjesnog moralističnog iskrivljavanja odgovora, točnije, negiranja socijalno devijantnih impulsa u intimnim partnerskim odnosima. Ovakav obrazac odgovora bi mogao biti prisutniji kod mladića, u svrhu izbjegavanja slike o sebi kao nasilniku u vezi.

Odgovor na drugi istraživački problem dobili smo pomoću prikazane korelacijske matrice (tablica 3) i hijerarhijske regresijske analize (tablica 4), koju smo proveli odvojeno po spolu. S obzirom da mladići postižu značajno viši rezultat na mračnoj trijadi ličnosti te imaju nižu ugodnost i savjesnost nego djevojke, a značajno su manje nasilni u vezama, ispitali smo postoji li razlika u izraženosti i obrascu povezanosti varijabli među spolovima. Provjerili smo koliko mračna trijada ličnosti može objasniti dodatne varijance nasilja u vezama mladih, u odnosu na velikih pet dimenzija ličnosti, kod mladića i kod djevojaka, te smo ispitali medijske efekte pojedinih varijabli ličnosti. Dobiveni rezultati ukazuju na važan doprinos velikih pet dimenzija ličnosti te mračne trijade ličnosti u objašnjenju varijance nasilnog ponašanja, kod oba uzorka. Najveći postotak varijance kriterijske varijable objašnjen je u drugom koraku, pri čemu je objašnjeno 21.9% varijance kriterija, na uzorku mladića, i 13.2% varijance kriterija na uzorku djevojaka. Navedeni postoci ukazuju na to da temeljne dimenzije ličnosti petofaktorskog modela nešto bolje predviđaju nasilje u vezama mladih kod mladića nego kod djevojaka. U drugom koraku analize, nakon što je parcijaliziran doprinos velikih pet dimenzija ličnosti u objašnjenju varijance nasilnog ponašanja u vezama mladih, utvrdili smo značajan doprinos mračne trijade ličnosti na oba uzorka. Točnije, makijavelizam, narcizam i psihopatija su objasnili dodatnih 2.6% varijance nasilnog ponašanja u vezama na uzorku mladića i 4.3% na uzorku djevojaka. Dakle, varijable mračne trijade ličnosti imaju malo veću dodatnu valjanost na uzorku djevojaka nego na uzorku mladića, u odnosu na temeljne dimenzije ličnosti.

Veći postotak objašnjene varijance kriterija, pomoću velikih pet dimenzija ličnosti, bio je očekivan, s obzirom na činjenicu da njima možemo najobuhvatnije opisati čovjekovu ličnost. Ne smijemo zaboraviti ni da se niska ugodnost često naziva latentnim faktorom koji čini sržni dio konstrukta mračne trijade ličnosti, te obuhvaća velik dio varijance navedenog konstrukta. Zbog toga nije iznenađujuće što je doprinos varijabli mračne trijade ličnosti, u trećem koraku analize bio znatno manji, ali ipak značajan. Dakle, ukupna objašnjena varijanca kriterijske varijable, na temelju velikih pet dimenzija i mračne trijade ličnosti, iznosi 24.9% na uzorku mladića i 18.4% na uzorku djevojaka. Dobiveni rezultati ukazuju na to da je, iako je objašnjen statistički značajan postotak varijance počinjenja nasilja u vezama mladih, puno veći postotak ostao neobjašnjen. To možemo obrazložiti činjenicom da, uz varijable ličnosti, postoje i mnogi drugi prediktori počinjenja nasilja u vezama mladih. Pregled međunarodnih istraživanja upozorava na nekoliko skupina faktora rizika za doživljavanje i činjenje nasilnog ponašanja u vezama mladih. Prisutni su individualni faktori poput niskog samopoštovanja, preokupirane ili nesigurne privrženosti partneru, iskustva viktimizacije u obitelji, pretjerane

ljubomore, stereotipnog uvjerenja o muško-ženskim odnosima, neprepoznavanje nasilja u vezi, nepoznavanje svojih i tuđih prava u vezi te stavovi o nasilju; zatim interpersonalni faktori poput lošijih komunikacijskih vještina te faktori na razini društva kao što su odnos vršnjaka prema nasilju te medijske poruke o prihvatljivosti nasilja u vezama (Ajduković i Ručević, 2009).

Osvrćući se ponovo na povezanost među pojedinim prediktorskim varijablama (tablica 3), vidimo da je većina varijabli ličnosti u međusobno značajnim korelacijama. Postoje značajne pozitivne korelacije između narcizma, makijavelizma, psihopatije, neuroticizma i nasilja u vezama te značajne negativne korelacije između ugodnosti, savjesnosti i nasilja u vezama, kod oba spola. Također, ne postoje značajne korelacije između ekstraverzije i otvorenosti prema iskustvu te nasilja u vezama, što je bilo i očekivano. Međutim, hijerarhijska regresijska analiza daje potpuniju sliku o utvrđivanju doprinosa pojedinih varijabli ličnosti u objašnjenju varijance počinjenja nasilja u vezama mladih, te daje veću vrijednost onim varijablama koje su manje međusobno povezane, a više s počinjenjem nasilja u vezama. Gledajući β pondere pojedinih varijabli ličnosti (tablica 4), možemo zaključiti da varijable neuroticizma, ugodnosti, savjesnosti i ekstraverzije imaju značajan doprinos objašnjenju počinjenja nasilja u vezama mladih, na oba uzorka. No, kao što je ranije spomenuto, treba s oprezom pristupiti interpretaciji rezultata. Ekstraverzija samo u korelaciji s nekom drugom prediktorskom varijablom značajno doprinosi objašnjenju varijance nasilnog ponašanja, jer ima ulogu supresorske varijable, kod mladića i kod djevojaka. Dakle, ona je u neznčajnoj korelaciji s nasiljem u vezama, no u visokoj korelaciji s nekim od prediktora povećava multiplu korelaciju, jer supresira onaj dio varijance prediktora koji nije povazan s kriterijem.

Nakon dodavanja mračne trijade ličnosti, u trećem koraku analize, utvrdili smo značajan doprinos psihopatije, u objašnjenju varijance počinjenja nasilja u vezama mladih, za oba spola. Narcizam je pokazao značajan doprinos objašnjenju varijance nasilnog ponašanja, samo na uzorku djevojaka, dok makijavelizam nije pokazao značajan doprinos objašnjenju varijance kriterija niti na jednom uzorku. Dodavanjem mračne trijade ličnosti, na uzorku djevojaka, gubi se značajan doprinos ugodnosti u objašnjenju kriterijske varijable, dok se kod mladića on smanjuje, što bi se moglo pripisati medijacijskim efektima psihopatije kod mladića te psihopatije i narcizma kod djevojaka. Na temelju rezultata možemo zaključiti da smo samo djelomično potvrdili pretpostavku o značajnom dodatnom doprinosu makijavelizma, narcizma i psihopatije u objašnjenju varijance počinjenjanasilja u vezama mladih. Međutim, Kraljević (2014), navodi da, što se tiče impulzivnosti i samokontrole, od sve tri komponente

ličnosti samo psihopatija i narcizam tendiraju ka impulzivnošću, a sam nedostatak empatije više je povezan s narcizmom kod djevojaka te s psihopatijom kod mladića. To bi moglo, jednim dijelom, objasniti ovakav obrazac povezanosti varijabli mračne trijade ličnosti s počinjenjem nasilnog ponašanja u vezama mladih, kod djevojaka i kod mladića. Ipak, treba biti oprezan prilikom interpretacije dobivenih rezultata jer značajnost β pondera ovisi i o broju sudionika, a on je znatno manji u uzorku mladića, što može utjecati na značajnost dobivene razlike među spolovima.

Metodološki nedostaci istraživanja

Na početku valja napomenuti kako je ovo korelacijsko istraživanje te je, u skladu s time, onemogućeno zaključivanje o mogućim uzročno – posljedičnim vezama između ispitivanih varijabli, već samo o stupnju njihove povezanosti. Drugo ograničenje istraživanja predstavlja ispitivanje samo jednog člana para koji je u vezi, što nam ne daje informacije o međusobnom utjecaja partnera već samo djelomične podatke. Ajduković, Löw i Sušac (2011) napominju da je doživljavanje nasilja od strane partnera važan prediktor počinjenja nasilja, pri čemu je taj prediktor značajniji za djevojke nego za mladiće. Ti nalazi su sukladni prevladavajućem obrascu uzajamnog nasilja u vezama mladih. Također, jedno od ograničenja je i činjenica da se radi o socijalno osjetljivoj temi, što može utjecati na veću pristranost uzorka, te smanjiti mogućnost generalizacije rezultata na istraživanu populaciju. Osim toga, manja je i vjerojatnost da će se ovakvim istraživanjem zahvatiti pojedinci s jako izraženim mračnim crtama ličnosti. Istraživanje je rađeno putem *online* baterije upitnika, što predstavlja i prednosti i nedostatke. Prednost je anonimnost sudionika istraživanja, naglašena u uputi, koja omogućava iskrenije odgovaranje na navedene tvrdnje, a posebno one koje se odnose na učestalost iskazivanja nasilja prema partneru. S druge strane, takvo istraživanje onemogućava nam da provjerimo tko su zaista naši sudionici i jesu li njihovi demografski podaci točni. Poveznica za istraživanje bila je dostupna svim korisnicima interneta i društvenih mreža, te su mnogi mogli pristupiti istraživanju iako ne pripadaju u traženu dobnu kategoriju ili nisu u vezi potreban broj mjeseci. Taj nedostatak je donekle kontroliran pitanjima o demografskim karakteristikama sudionika, koja su bila postavljena na početku istraživanja, te su kasnije izbačeni sudionici čiji podaci su ukazivali da ne zadovoljavaju navedenim uvjetima istraživanja. Dodatan problem bio je što pitanja u upitniku, iz praktičnih razloga, nisu mogla

biti prilagođena i homoseksualnim parovima, pa je njihov postotak u uzorku zanemariv u odnosu na postotak u općoj populaciji. Također, ne postoje podaci o tome koliko sudionika u uzorku ima dijete, a živi u izvanbračnoj zajednici, što bi također moglo utjecati na odnos prema partneru. No, podaci državnog zavoda za statistiku ukazuju na to da je taj broj vrlo malen s obzirom na dobni raspon sudionika istraživanja. Ovakvo istraživanje onemogućava nam da sve sudionike prilikom testiranja stavimo u istu situaciju, što je moglo utjecati na njihove odgovore na upitnicima ličnosti. Varijable poput umora, smetenosti te rješavanja upitnika preko tableta i mobitela, izvan kuće, mogle su utjecati na kvalitetu dobivenih odgovora. Jedan od glavnih prigovora istraživanju, upućenih preko facebooka i e-maila, bila je duljina baterije upitnika, zbog čega je vjerojatno bio veliki otpad sudionika, no to nije bilo moguće provjeriti na „docs.google.com“. Još jedan nedostatak je manja sklonost mladića da pristupaju ovakvom istraživanju zbog čega je omjer djevojaka i mladića u istraživanju bio tri prema jedan.

ZAKLJUČAK

Na temelju rezultata ovog istraživanja utvrdili smo značajan doprinos petofaktorskog modela ličnosti u objašnjenju varijance počinjenog nasilnog ponašanja u vezama mladih, pri čemu je konstrukt mračne trijade ličnosti imao značajnu dodatnu valjanost u objašnjenju varijance kriterija, kod mladića i kod djevojaka. Na temelju dobivenih rezultata možemo zaključiti da će mladići i djevojke s jače izraženim neuroticizmom te slabije izraženom ugodnošću i savjesnošću češće počinjavati nasilje u vezama mladih u odnosu na mladiće i djevojke sa slabije izraženim neuroticizmom i jače izraženom ugodnošću i savjesnošću. Od dimenzija mračne trijade ličnosti značajan doprinos u objašnjenju varijance nasilnog ponašanja u vezama mladih ima psihopatija, kod mladića i kod djevojaka. Narcizam ima značajan doprinos objašnjenju varijance nasilnog ponašanja samo na uzorku djevojaka, ali ne i na uzorku mladića. Makijavelizam se nije pokazao značajnim prediktorom nasilja u vezama mladih, kod mladića, kao ni kod djevojaka. Gledajući značajnost pojedinih prediktora, u zadnjem koraku analize, možemo zaključiti da najveći doprinos u objašnjenju varijance nasilja u vezama mladih imaju psihopatija, ugodnost i neuroticizam, na uzorku mladića, te psihopatija i neuroticizam na uzorku djevojaka. Nakon njih, važno je spomenuti i doprinos savjesnosti na uzorku mladića te savjesnosti i narcizma na uzorku djevojaka.

LITERATURA

- Ajduković, D., Löw, A. i Sušac, N. (2011). Rodne razlike i prediktori partnerskog nasilja u mladenačkim vezama. *Ljetopis socijalnog rada*, vol. 18 (3), str. 527-553
- Ajduković, D., Löw, A. i Sušac, N. (2011). *Skala prepoznavanja nasilnih ponašanja u vezi*. Zagreb: Društvo za psihološku pomoć
- Ajduković, D., Löw, A. i Sušac, N. (2011). *Upitnik počinjenih i doživljenih nasilnih ponašanja u vezi*. Zagreb: Društvo za psihološku pomoć
- Ajduković, M. i Ručević, S. (2009). Nasilje u vezama mladih. *Medicus*, vol.18 (2), str. 217- 225
- Ali, F. i Chamorro-Premužić, T. (2010). The dark side of love and life satisfaction: Associations with intimate relationships, psychopathy and Machiavellianism. *Personality and individual differences*, vol. 48, str. 228-233
- Ali, F., Amorim, I. S. i Chamorro-Premužić, T. (2009). Empathy deficits and trait emotional intelligence in psychopathy and Machiavellianism. *Personality and individual differences*, vol. 47, str. 758-762
- Archer, J. (2000). Sex differences in aggression between heterosexual partners: A meta-analytic review. *Psychological Bulletin*, vol.126, str. 651-680
- Aronson, E., Wilson, T. D. i Akert, R. M. (2005). *Socijalna psihologija*. Zagreb: Mate: Zagrebačka škola ekonomije i menagementa
- Baugman, H. M., Dearing, S., Giammarco, E. i Vernon, P. A. (2012). Relationships between bullying behaviors ad the Dark Triad: A study with adults. *Personality and Individual Differences*, vol. 67, str. 47-51
- Bettencourt, B. A., Benjamin, A. J. i Valentine, J. (2006). Personality and aggressive behavior under provoking and neutral conditions: A meta-analitic review. *Psychological Bulletin*, vol. 132, str. 751-777
- Borroni, S., Somma, A., Andershed, H., Maffei, C. i Fossati, A. (2014). Psychopathy dimensions, Big Five traits, and dispositional aggression in adolescence: Issues of gender consistency. *Personality and Individual Differences*, vol. 66, str. 199-203

- Bushman, B. J. i Baumeister, R. F. (1998). Threatened egotism, narcissism, self-esteem, and direct and displaced aggression: Does self-love or self-hate lead to violence? *Journal of personality and social psychology*, vol. 75 (1), str. 219-229
- Cesar, S., Bijelić, N., Hodžič, A. i Kobaš, V. (2006.) *Bolje spriječiti, nego liječiti. Prevencija nasilja u adolescentskim vezama*. Priručnik za edukatore i edukatorice. Zagreb : Centar za edukaciju, savjetovanje i istraživanje.
- Cohen, J., Cohen, P., West, S. G. i Aiken, L. S. (2003). *Applied Multiple Regression/ Corelation Analysis for the Behavior Sciences*. Lawrence Erlbaum Associates, London.
- Coyne, S. M., Nelson, D. A., Graham-Kevan, N., Keister, E. i Grant, D. M. (2010). Mean on the screen: Psychopathy, relationship aggression and aggression in the media. *Personality and individual differences*, vol. 48, str. 288-293
- Davidson, R.J. (2001). Toward a biology of personality and emotion. *Annals of the New York Academy of Sciences*, vol. 935, str.191-207
- Derefinko, K., DeWall, C. N., Metze, A.V., Walsh E.C. i Lynam, D. R. (2011). Do different facets of impulsivity predict different types of aggression? *Agressive Behavior*, vol. 37 (3), str. 223-233
- Detelić, M. (2011). *Nasilje u adolescentskim romantičnim vezama: uloga pogrešnih uvjerenja, prepoznavanja nasilnog ponašanja u vezi i rodnih uloga*. Diplomski rad. Zagreb: Odsjek za psihologiju Filozofskog fakulteta u Zagrebu
- Egan, V. i Campbell, V. (2009). Sensational interests, sustaining fantasies and personality predict physical aggression. *Personality and Individual Differences*, vol. 47, str. 464-469
- Egan, V. i Lewis, M. (2011). Neuroticism and agreeableness differentiate emotional and narcissistic expressions of aggression. *Personality and Individual Differences*, vol. 50, str. 845-850
- Goldberg, L.R. (2001). International Personality Item Pool . [http:// ipip.ori.org/ipip](http://ipip.ori.org/ipip)
- Holden, C. J., Zeigler-Hill, V., Pham, M. N. i Shackelford, T. K. (2014). Personality features and mate retention strategies: Honesty-humility and the willingness to manipulate, deceive, and exploit romantic partners. *Personality and Individual Differences*, vol. 57, str. 31-36

- Holland, A. S. i Roisman, G. I. (2008). Big five personality traits and relationship quality: Self-reported, observational, and physiological evidence. *Journal of Social and Personal Relationships*, vol. 25, str. 811-829
- Holtzworth-Munroe, A. i Stuart, G. L. (1994). Typologies of male batterers: Three subtypes and the differences among them. *Psychological Bulletin*, vol. 116 (3), str. 476-497
- Hudek-Knežević, J., Kardum, I. i Gračanin, A., (2010). Crte ličnosti kao prediktori nasilja u ljubavnim vezama. *III. znanstveno-stručni skup posvećen pitanjima nasilja: Psihosocijalni aspekti nasilja u suvremenom društvu - izazov obitelji, školi i zajednici*, str. 227- 238
- IBM Corporation and other(s) (2012). *IBM SPSS Statistics, Version 21*. (Računalni program) <http://www-01.ibm.com/software/analytics/spss>.
- Jonason, P. K. i Kavanagh, P. (2010). The dark side of love: Love styles and the Dark Triad. *Personality and Individual Differences*, vol. 49 (6), str. 606-610
- Jonason, P. K. i Tost, J. (2010). I just cannot control myself: The Dark Triad and self-control. *Personality and Individual Differences*, vol. 49, str. 611-615
- Jonason, P. K., Li, N. P. i Buss, D. M. (2010). The costs and benefits of the Dark Triad: Implications for mate poaching and mate retention tactics. *Personality and Individual Differences*, vol. 48 (4), str. 373-378
- Jonason, P. K., Luevano, V. X. i Adams, H. M. (2012). How the Dark Triad traits predict relationship choices. *Personality and Individual Differences*, vol. 53 (3), str. 180-184
- Jonason, P. K., Lyons, M., Bethell, E. J. i Ross, R. (2013). Different routes to limited empathy in the sexes: Examining the links between the Dark Triad and empathy. *Personality and Individual Differences*, vol. 54, str. 572-576
- Jonason, P. K., Slomski, S. i Partyka, J. (2012). The Dark Triad at work: How toxic employees get their way. *Personality and Individual Differences*, vol. 52 (3), str. 449-453
- Jonason, P. K., Valentine, K. A., Li, N. P., & Harbeson, C. L. (2011). Mate-selection and the Dark Triad: Facilitating a short-term mating strategy and creating a volatile environment. *Personality and Individual Differences*, vol. 51, str. 759-763

- Jones, D. N. i Paulhus, D. L. (2011). Differentiating the dark triad within the interpersonal circumplex. *Handbook of interpersonal psychology*, vol. 55, str. 249-268
- Jones, D. N. i Paulhus, D. L. (2012). Introducing the Short Dark Triad (SD3): A brief measure of dark personalities. *Journal of Research in Personality*, vol. 21(1), str. 28-41
- Khodabakhsh, M. R. i Besharat, M. A. (2011). Mediation effect of narcissism on the relationship between empathy and the quality of interpersonal relationships. *Procedia social and behavioral sciences*, vol. 30, str. 902-906
- Kraljević, S. (2014). *Manifestacija mračne trijade ličnosti u konzumaciji psihoaktivnih tvari i rizičnim seksualnim ponašanjima*. Diplomski rad. Filozofski fakultet u Zagrebu : Odsjek za psihologiju
- Larsen, R. J. i Buss, D. M. (2008). *Psihologija ličnosti*. Jastrebarsko: Naklada Slap
- LeBreton, J. M., Baysinger, M. A., Abbey, A., i Jaques-Tiura, A. J. (2013). The relative importance of psychopathy-related traits in predicting impersonal sex and hostile masculinity. *Personality and Individual Differences*, vol. 55, str. 817-822
- Lee, K. i Ashton, M. C. (2005). Psychopathy, Machiavellianism, and Narcissism in the Five-Factor Model and the HEXACO model of personality structure. *Personality and Individual Differences*, vol. 38, str. 1571-1582
- Moffitt, T., Caspi, A., Rutter, M., Silva, P. (2001). *Sex Differences in Antisocial Behavior: Conduct Disorder, Delinquency, and Violence in the Dunedin Longitudinal Study*. Cambridge: Cambridge University Press
- Nathanson, C., Paulhus, D. L. i Williams, K. M. (2004). The challenge to cumulative learning: Do introductory courses actually benefit advanced students? *Teaching of psychology*, vol. 31, str. 5-9
- Ode, S., Robinson, M. D. i Wilkowski, B. M. (2008). Can one's temper be cooled? A role of agreeableness in moderating neuroticism's influence on anger and aggression. *Journal of Research in Personality*, vol. 42, str. 295-311
- Ongen, D. E. (2010). Relationships between narcissism and aggression among non-referred Turkish university students. *Procedia social and behavioral sciences*, vol 5, str. 410-415

- Pailing, A., Boon, J. i Egan, V. (2014). Personality, the Dark Triad and violence. *Personality and Individual Differences*, vol. 67, str. 81-86
- Paulhus, D. L. (2002). Social desirable responding: The evolution of a construct. U. H. I. Brown, D. N. Jackson i D. E. Wiley (Ur.), *The role of constructs in psychological and educational measurmant* (str. 49-69). Mahwah NJ, Erlbaum
- Paulhus, D. L. i Williams, K. M. (2002). The Dark Triad of personality: Narcissism, Machiavellianism and Psychopathy. *Journal of Research in Personality*, vol. 36 (6), str. 556-563
- Pease, C. R. i Lewis, G. J. (2015). Personality links to anger: Evidence for trait interaction and differentiation across expression style. *Personality and Individual Differences*, vol. 74, str. 159-164
- Rauthmann J. F. i Kolar, G. P. (2012). How „dark“ are the dark triad traits? Examining the percieved darkness of narcissism, Machiavellianism, and psychopathy. *Personality and Individual Differences*, vol. 53, str. 884-889
- Romero, P. J. M., Moreno Manso, J. M., Alonso, B.M. i Sanchez, E.G.B (2013). Socialized/subclinical psychopats in intimate partner relationships : profile, psychological abuse and risk factors. *Papeles del Psicólogo*, vol. 34 (1), str. 32-48
- Rubinstein, G. (2005). The big five among male and female students of different faculties. *Personality and Individual Differences*, vol. 38, str 1495-1503
- Schmitt, D.P., Realo, A., Voracek, M. i Allik, J. (2008). Why can't a man be more lika a woman? Sex differences in big five personality traits accross 55 cultures. *Journal of Personality and Social Psychology*, vol 94, No 1, str. 168-182
- Settles, R. E., Fischer, S., Cyders, M. A., Combs, J. L., Gunn, R. L. i Smith G. T. (2012). Negative urgency: A personality predictor of externalizing behavior characterized by neuroticism, low conscientiousness, and disagreeableness. *Journal of Abnormal Psychology*. vol. 121 (1), str. 160-172
- Smith, P. H., White, J. W. i Holland, L. J. (2003). A longitudinal perspective on dating violence among adolescent and college-age women. *American Journal of Public Health*, vol. 93, str. 1104-1109

- Smits, D. J. M. i Boeck, P. D. (2007). From anger to verbal aggression: Inhibition at different levels. *Personality and Individual Differences*, vol. 43, str. 47-57
- Stead, R., Fekken, G.C., Kay, A. i McDermott, K. (2012). Conceptualizing the Dark Triad of personality : Links to Social Symptomatology. *Personality and individual differences*, vol. 53, str. 1023-1028
- Sternberg, R. J. (1998). *Cupid's arrow: The course of love through time*. London: Cambridge University Press.
- Straus, M. A., Hamby, S. L. i Warren, W. L. (2003). *The Conflict Tactics Scales Handbook*. Western Psychological Services, Los Angeles, CA.
- Šaula-Marojević, B. M. (2012). *Empirijska provera odnosa šestodimenzionalnog modela ličnosti i kategorijalnog modela poremećaja ličnosti*. Doktorska disertacija. Beograd : Filozofski fakultet
- Weisberg, J, DeYoung, C. G. i Hirsh, H.B. (2011). Gender Differences in Personality across the Ten Aspects of the Big Five. *Frontiers in psychology*, Vol 2, str. 170-178
- Wertag, A. (2015). *Ispitivanje odnosa modela mračne trijade i pojedinih oblika empatije*. Doktorski rad. Zagreb: Odsjek za psihologiju Filozofskog fakulteta u Zagrebu.
- Wertag, A., Vrselja, I. i Tomić, T. (2011). Provjera konstruktne valjanosti Paulhusovog i Williamsovog (2002). upitnika Mračne trijade D3-27. *19. godišnja konferencija hrvatskih psihologa*, Osijek, 12.-15. listopada, 2011.
- Whiteside, S. P. i Lynam D. R. (2001). The five factor model and impulsivity: using a structural model of personality to understand impulsivity. *Personality and Individual Differences*, vol. 30, str. 669-689
- Williams, K. M., Cooper, B. S., Howell, T. M., Yuille, J. C., i Paulhus, D. L. (2009). Inferring sexually deviant behavior from corresponding fantasies: The role of personality and pornography consumption. *Criminal Justice and Behavior*, vol. 36 (2), str. 198-222
- Williams, K. M., Spidel, A., i Paulhus, D. L. (2005). "Sex, lies, and more lies: Exploring the intimate relationships of subclinical psychopaths". Presentation at the *1st Conference of the Society for the Scientific Study of Psychopathy*. Vancouver, BC, Canada

PRILOZI

Prilog 1. Detaljna obilježja ispitanog uzorka

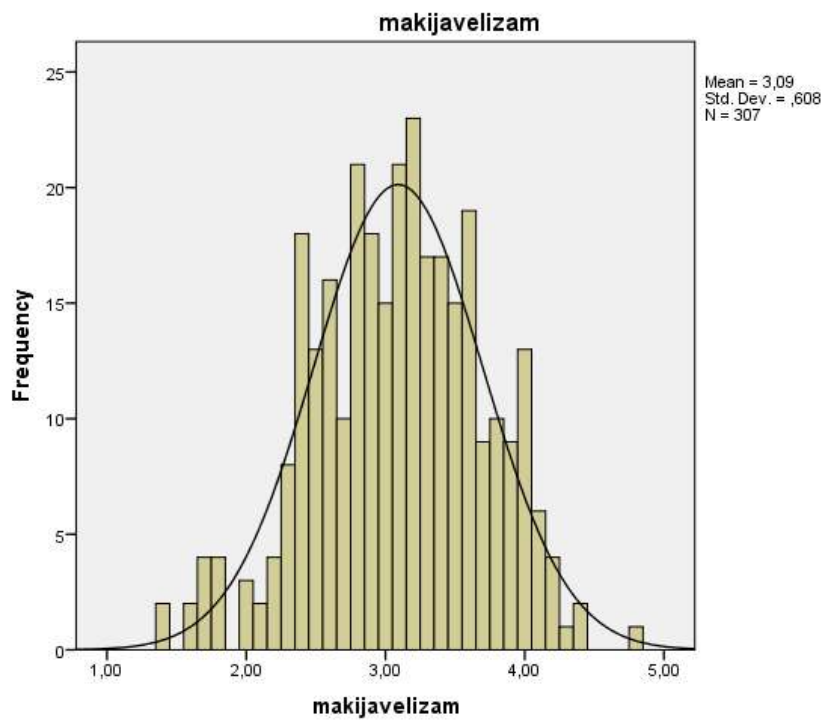
Tablica 5

Detaljna obilježja ispitanog uzorka

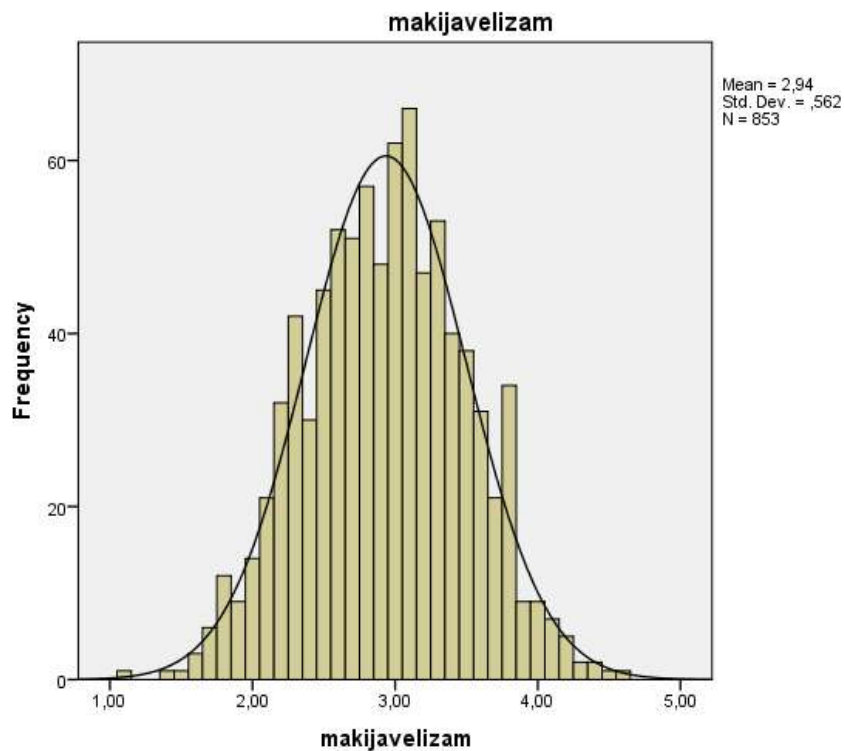
varijabla	kategorije	%	n
1. spol	mladići	26.5%	307
	djevojke	73.5%	853
2. dob	17-20 godina	28%	324
	21-24 godine	45.3%	527
	25-27 godina	26.7%	309
3. duljina veze	0-12 mjeseci	24.5%	284
	12-24 mjeseca	22.9%	266
	više od 24 mjeseca	52.6%	610
4. život s partnerom	živim s partnerom/partnericom	22.2%	258
	ne živim s partnerom/partnericom	77.7%	902
5. seksualna orijentacija	heteroseksualci	92.8%	1076
	biseksualci	4.4%	51
	homoseksualci	2.4%	28
	aseksualci	0.4%	5
6. radna aktivnost	u radnom odnosu	21.3%	247
	poljoprivrednici	0.2%	2
	obrtnici i privatni poduzetnici	1.6%	19
	učenici	7.2 %	83
	studenti	60.6%	703
	domaćice	0.2%	2
	nezaposleni	6.9%	80
	ostali	2%	24
7. obrazovanje	nezavršena osnovna škola	0.2%	2
	osnovna škola	0.4%	5
	srednja škola	35.2%	408
	viša škola ili fakultet	61.1%	709
poslijediplomski studij	3.1%	36	

Legenda: % -postotak sudionika u kategoriji, n- broj sudionika u kategoriji

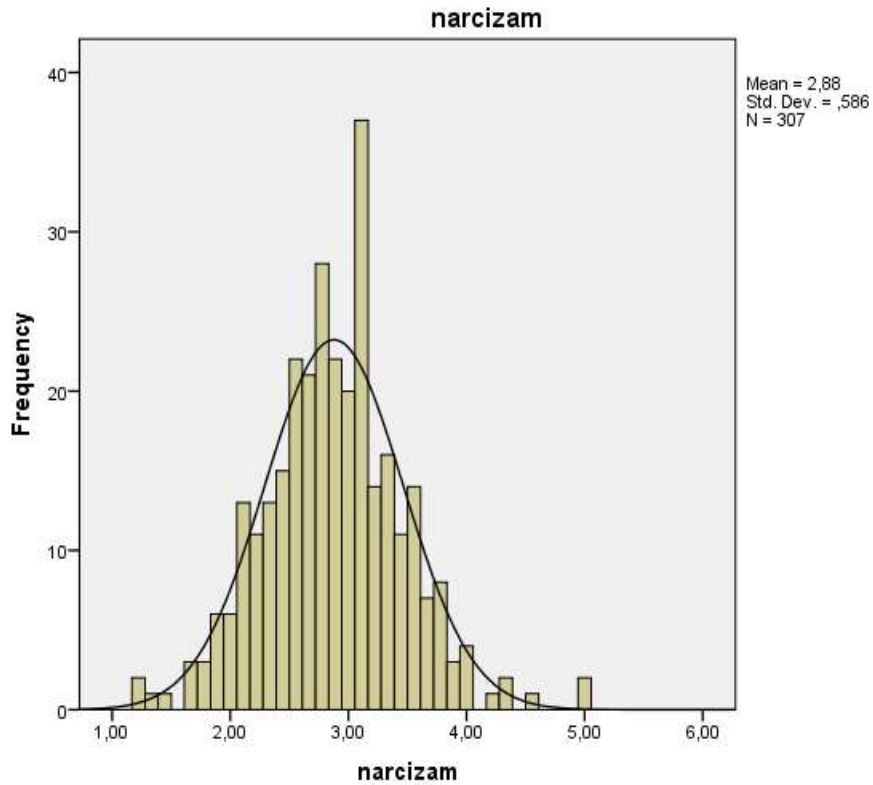
Prilog 2. Grafički prikazi distribucija rezultata na ljestvicama makijavelizma, narcizma, psihopatije, neuroticizma, ekstraverzije, otvorenosti, ugodnosti i savjesnosti, za mladiće i djevojke

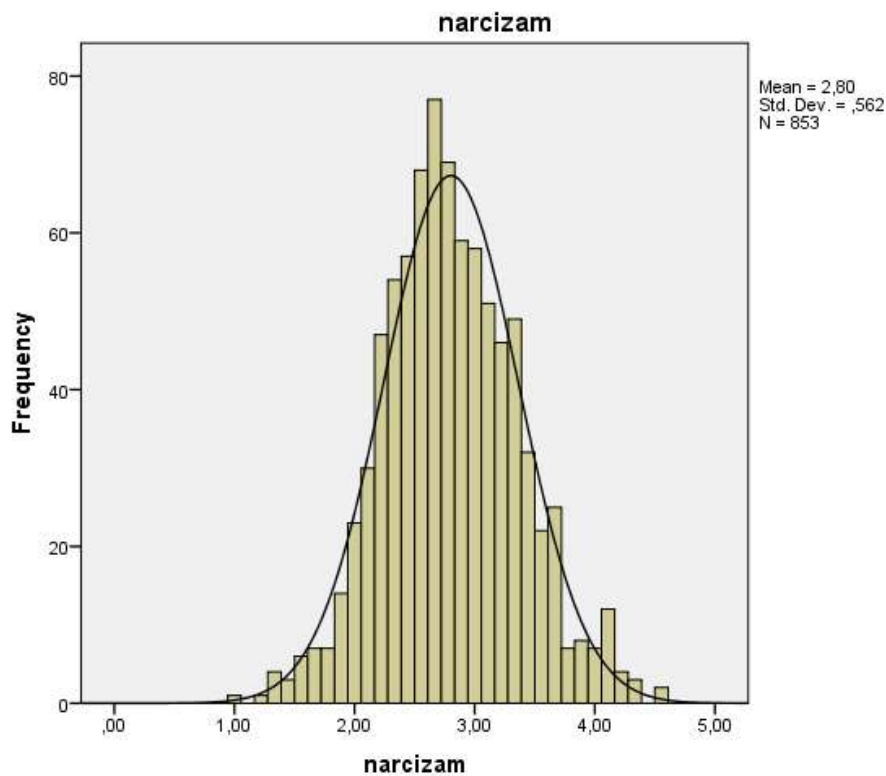
Slika 1. Grafički prikaz distribucije rezultata na ljestvici makijavelizma za mladiće

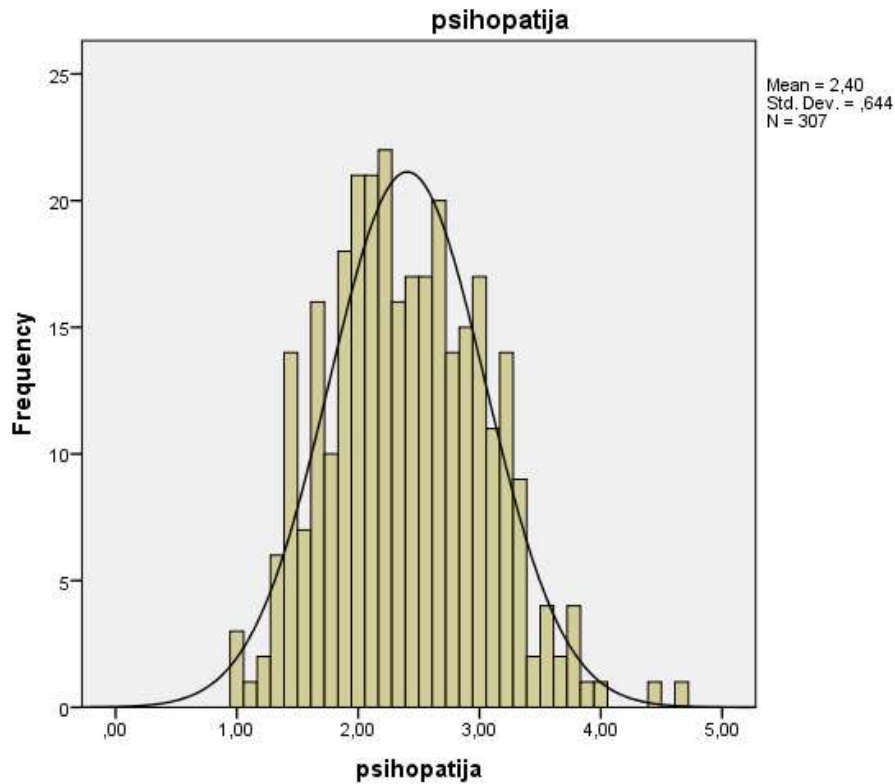
Slika 2. Grafički prikaz distribucije rezultata na ljestvici makijavelizma za djevojke

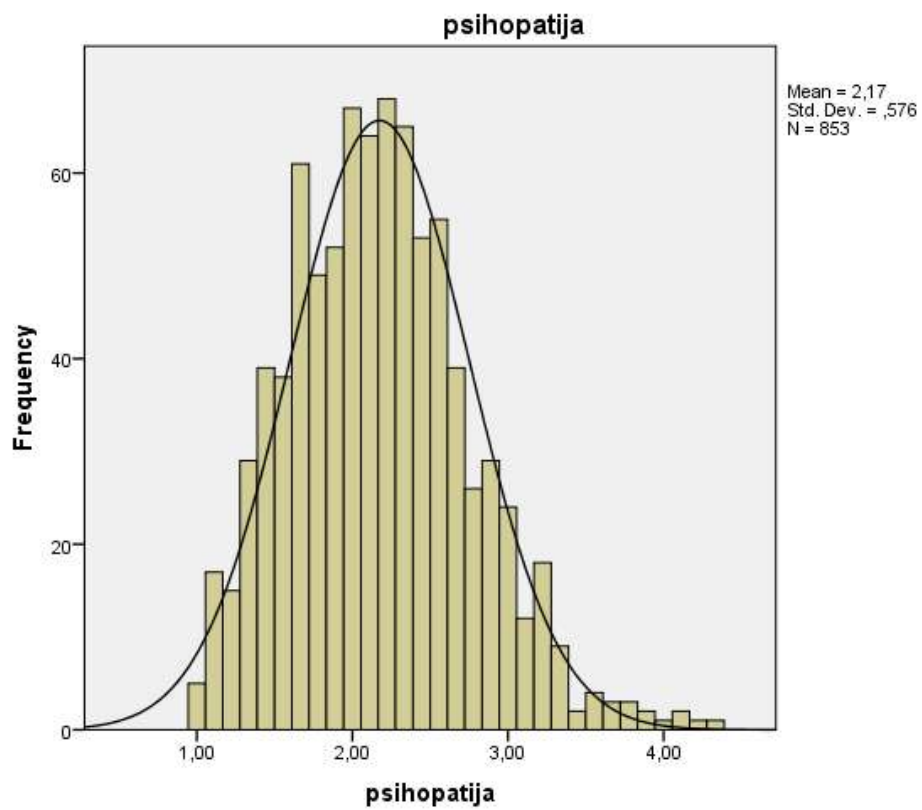
Slika 3. Grafički prikaz distribucije rezultata na ljestvici narcizma za mladiće

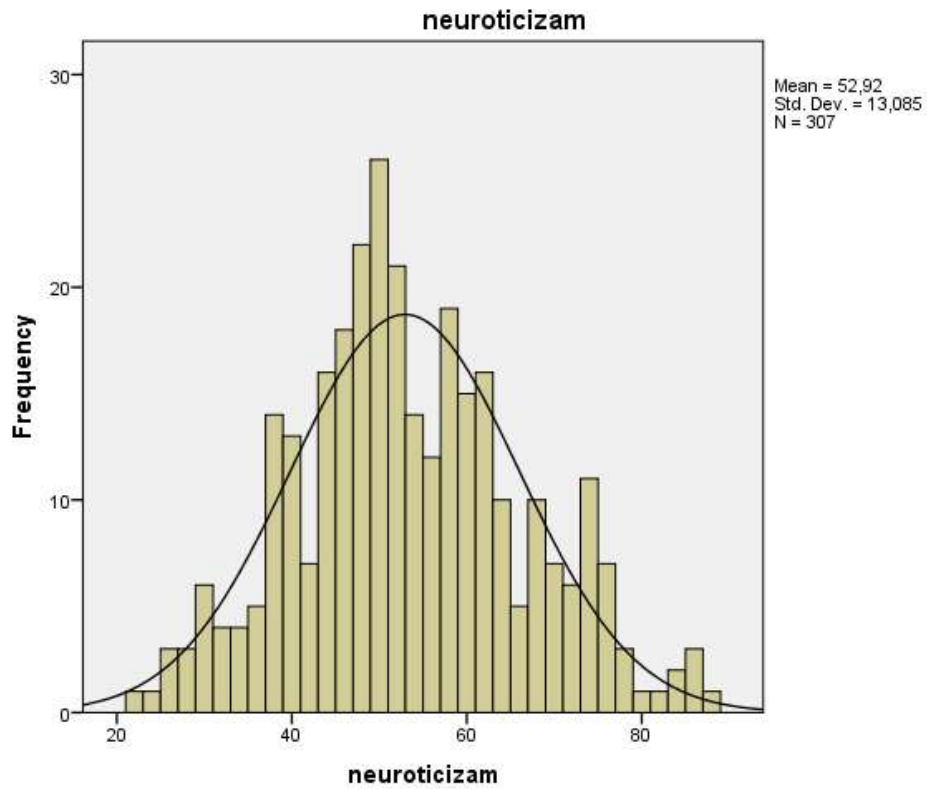
Slika 4. Grafički prikaz distribucije rezultata na ljestvici narcizma za djevojke

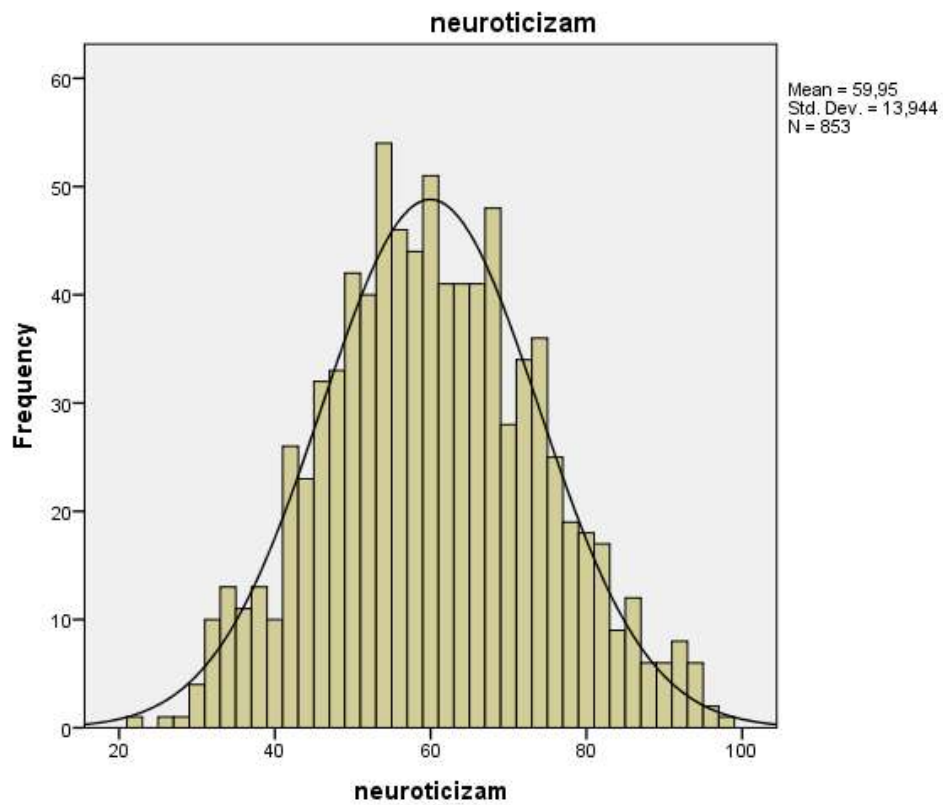
Slika 5. Grafički prikaz distribucije rezultata na ljestvici psihopatije za mladiće

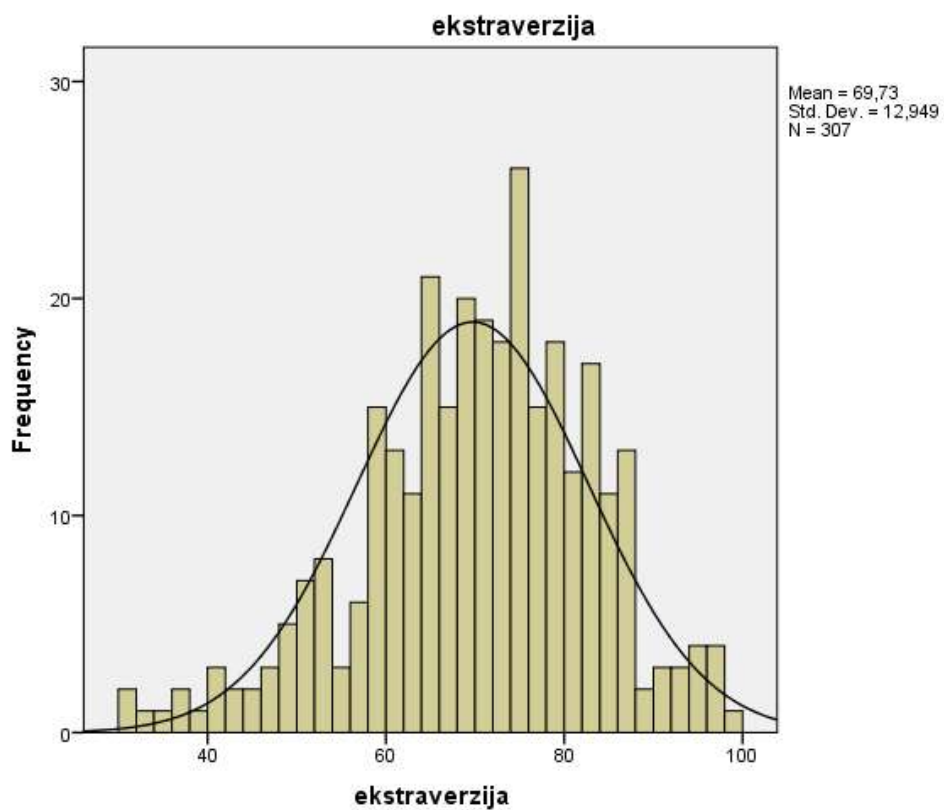
Slika 6. Grafički prikaz distribucije rezultata na ljestvici psihopatije za djevojke

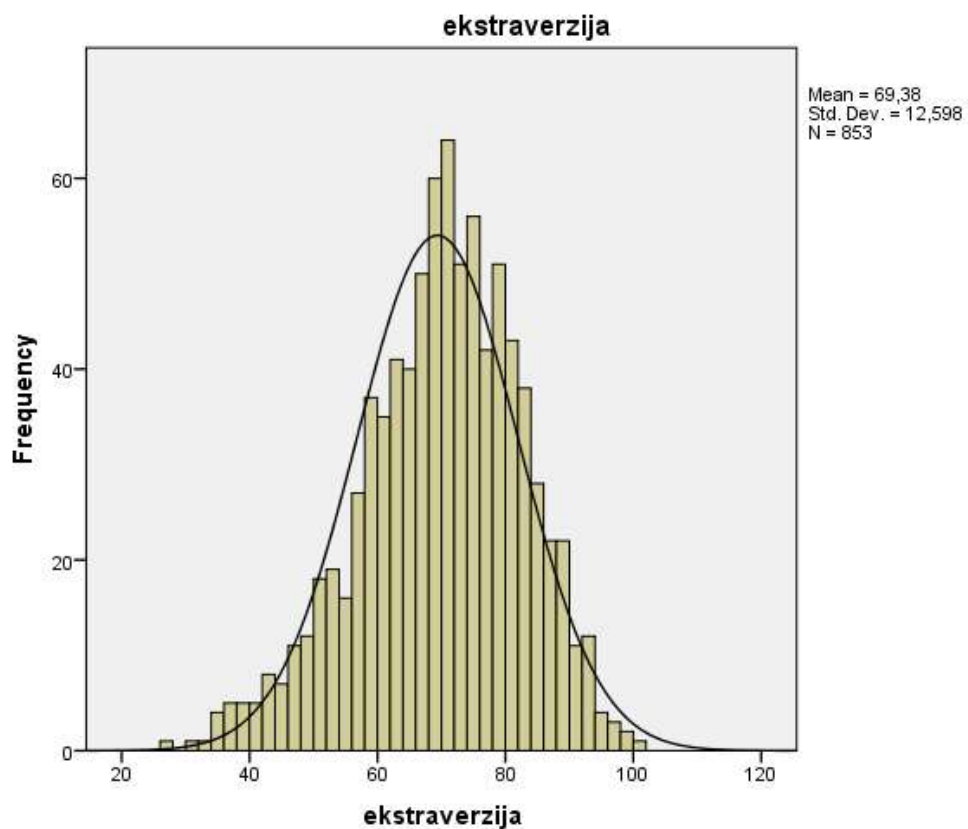
Slika 7. Grafički prikaz distribucije rezultata na ljestvici neuroticizma za mladiće

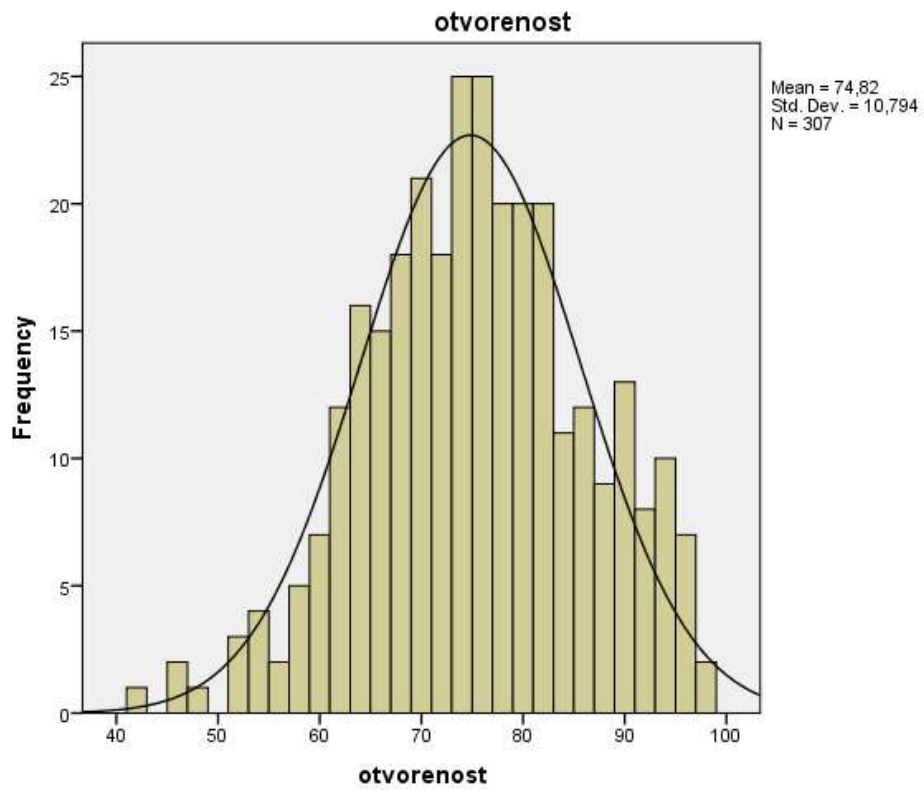
Slika 8. Grafički prikaz distribucije rezultata na ljestvici neuroticizma za djevojke

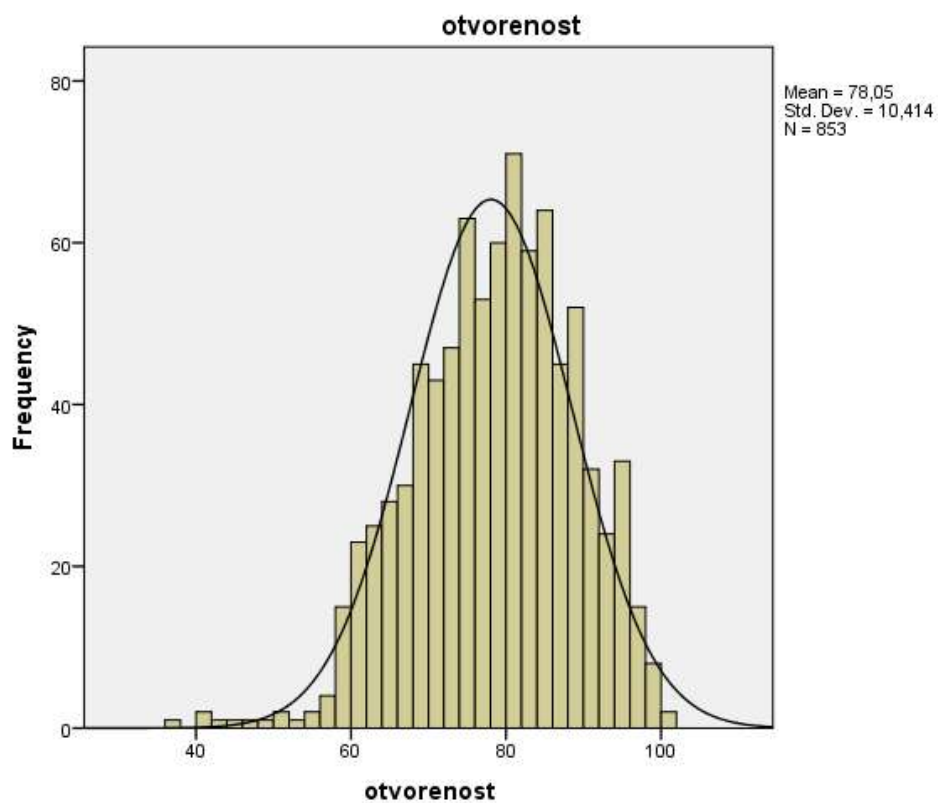
Slika 9. Grafički prikaz distribucije rezultata na ljestvici ekstraverzije za mladiće

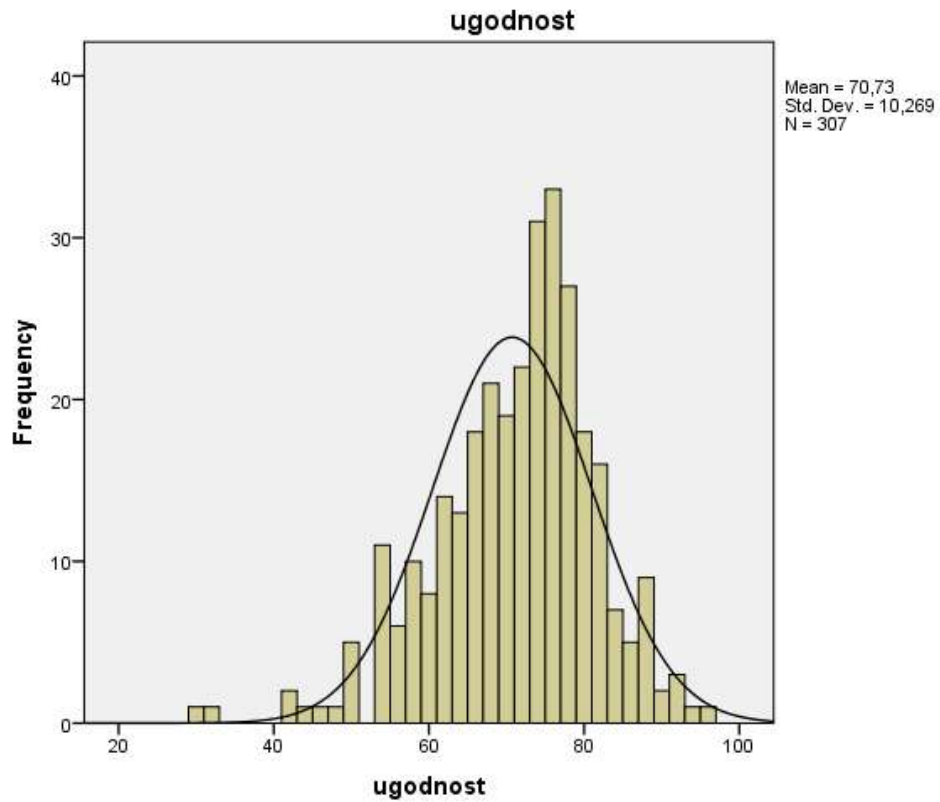
Slika 10. Grafički prikaz distribucije rezultata na ljestvici ekstraverzije za djevojke

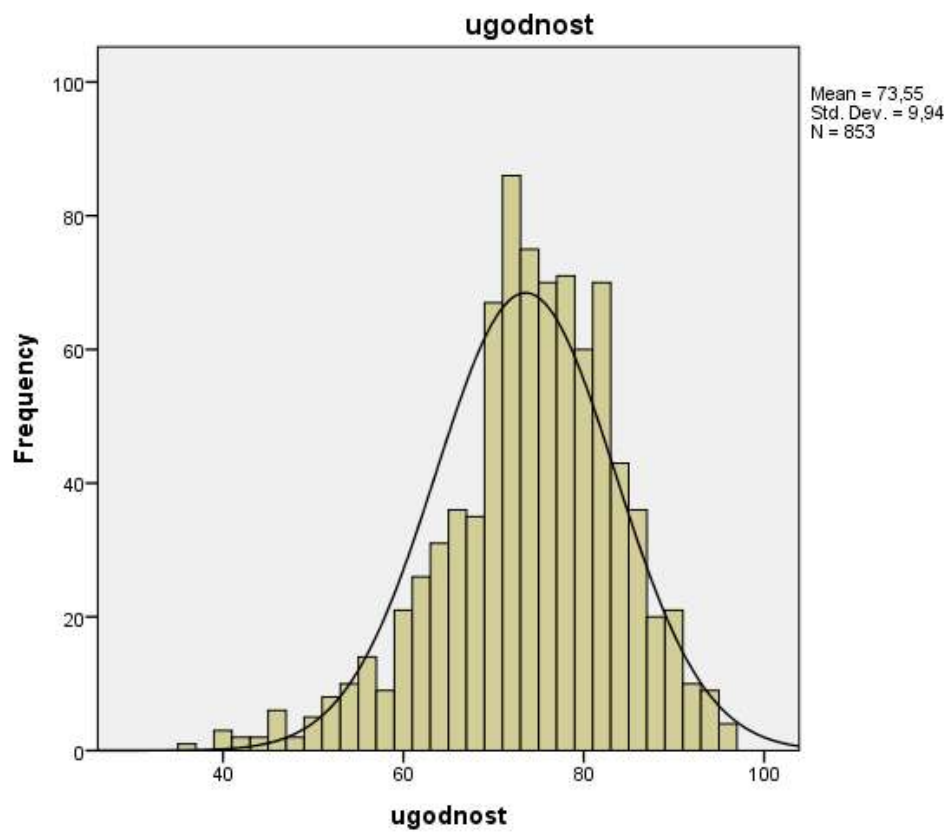
Slika 11. Grafički prikaz distribucije rezultata na ljestvici otvorenosti prema iskustvu za mladiće

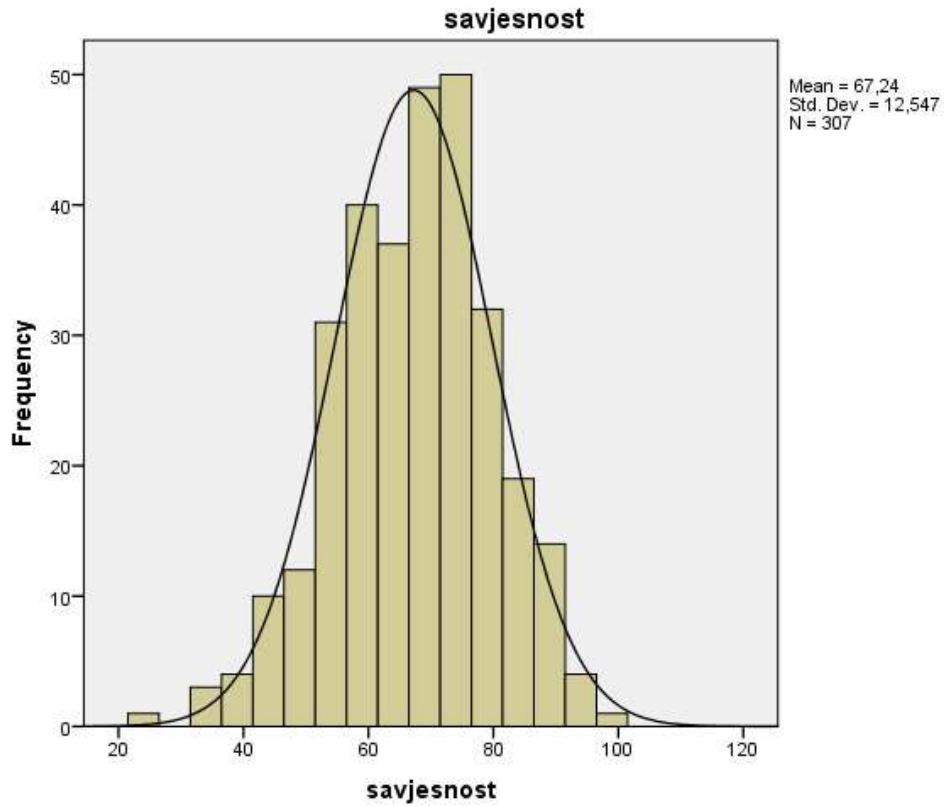
Slika 12. Grafički prikaz distribucije rezultata na ljestvici otvorenosti iskustvu za djevojke

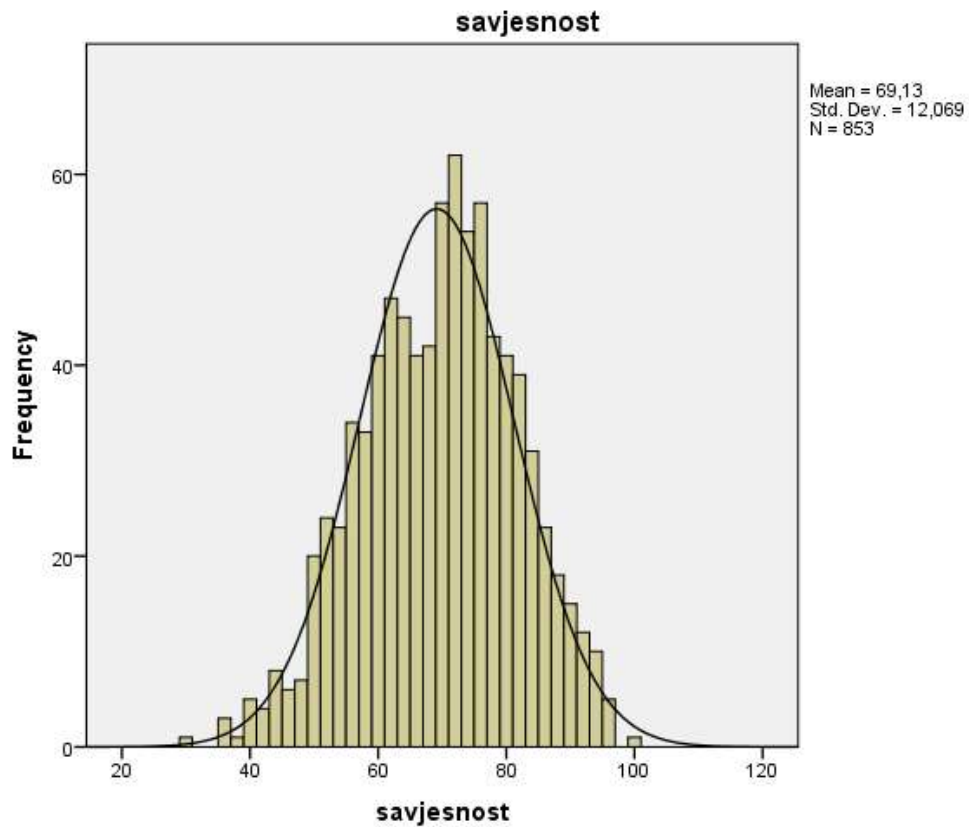
Slika 13. Grafički prikaz distribucije rezultata na ljestvici ugodnosti za mladiće

Slika 14. Grafički prikaz distribucije rezultata na ljestvici ugodnosti za djevojke

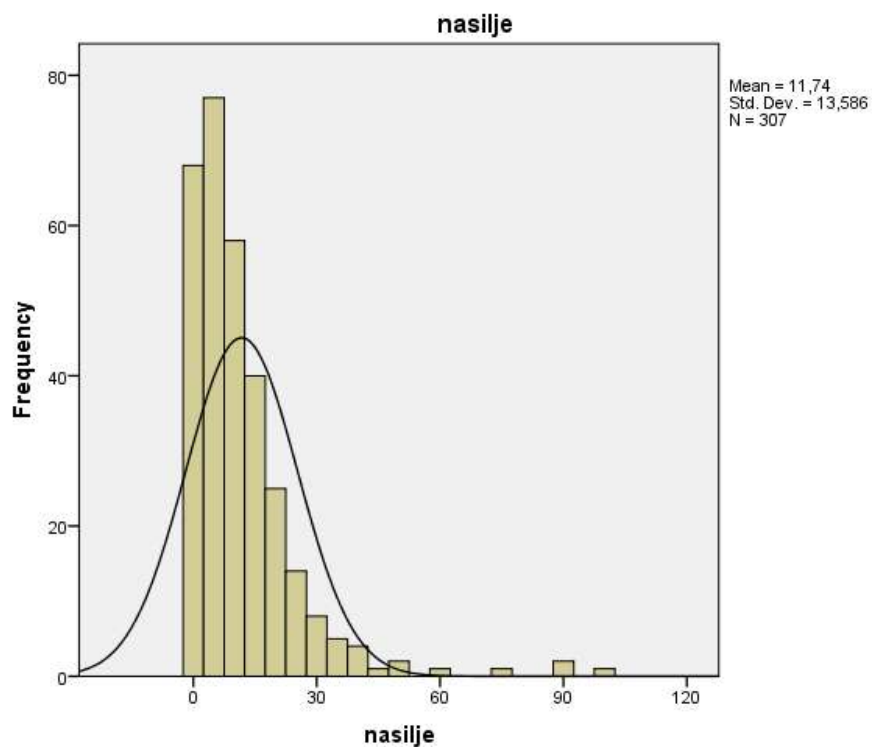

Slika 15. Grafički prikaz distribucije rezultata na ljestvici savjesnosti za mladiće

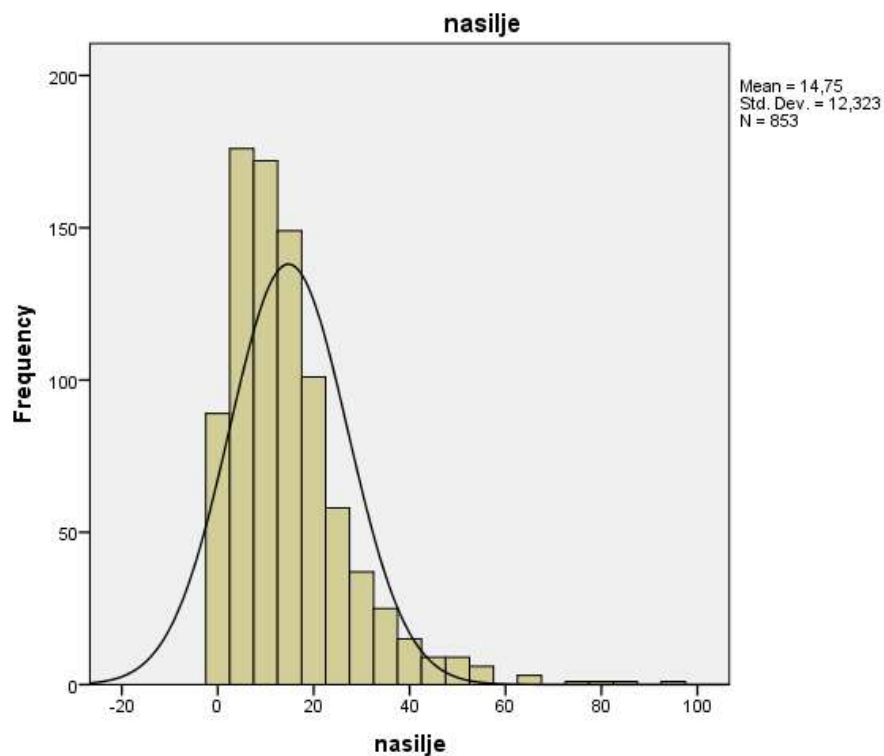

Slika 16. Grafički prikaz distribucije rezultata na ljestvici savjesnosti za djevojke

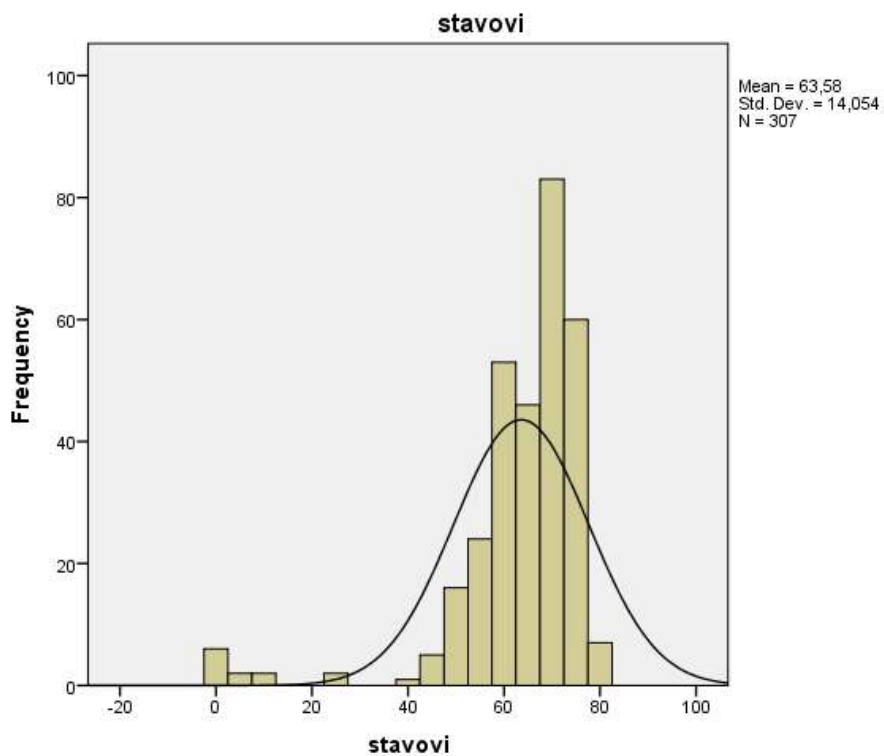
Prilog 3. Grafički prikazi distribucija rezultata na ljestvicama počinjenja nasilja u vezama mladih i prepoznavanja nasilja u vezama mladih, za mladiće i djevojke

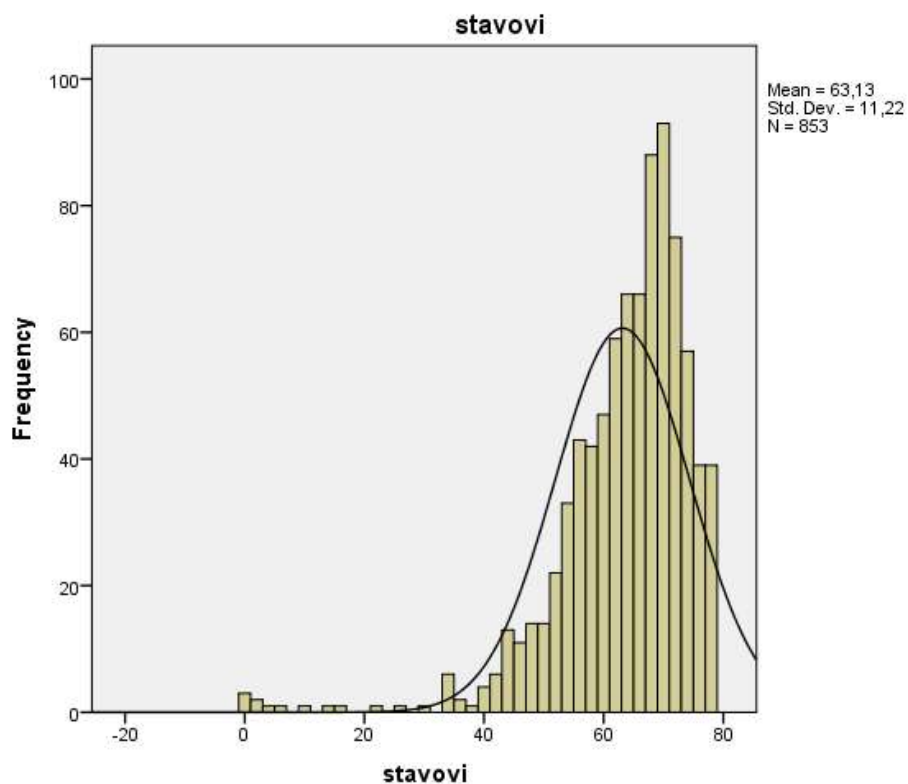
Slika 17. Grafički prikaz distribucije rezultata na ljestvici počinjenja nasilja u vezama mladih za mladiće

Slika 18. Grafički prikaz distribucije rezultata na ljestvici počinjenja nasilja u vezama mladih za djevojke

Slika 19. Grafički prikaz distribucije rezultata na ljestvici prepoznavanja nasilja u vezama mladih za mladiće

Slika 20. Grafički prikaz distribucije rezultata na ljestvici prepoznavanja nasilja u vezama mladih za djevojke

